

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

LIKA OLIKA SOM LIKA

– om former för lokalt ungdomsinflytande

Lika olika som lika

- om former för lokalt ungdomsinflytande

Förord

Under 2008 hade Ungdomsstyrelsen i uppdrag att främja lokalt ungdomsinflytande. I denna rapport redovisas det uppdraget.

Ungas rätt till inflytande har slagits fast av riksdag och regering och är ett av de övergripande målen för ungdomspolitiken. Det finns en rad olika insatser för att främja ungas inflytande runt om i landet. Det kan vara ungdomsråd, ungdomsparlament, ungdomsting eller satsningar som till exempel *barbrobetalor*. I denna rapport gör vi inte en fullständig genomlysning av hur det ser ut i kommunerna utan försöker istället att presentera en rad exempel på inflytandearbete. Inom ramen för uppdraget har vi genomfört enkätundersökningar och fokussamtal. Vi har mött en rad olika aktörer och diskuterat ungas inflytande och vilka metoder, modeller och verktyg som finns i arbetet.

I rapporten diskuterar vi och problematiserar och kommer med en rad förslag på framtida insatser.

Vår förhoppning är att denna rapport kan tjäna som kunskapsunderlag för beslut om framtida satsningar som rör inflytande för unga lokalt.

Per Nilsson
generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

Innehåll

1 Inledning	3
1.1 Uppdraget	5
1.2 Rapporten	5
2 Ungdomsstyrelsens slutsatser och förslag i korthet	6
2.1 Sammanfattning av Ungdomsstyrelsens förslag	6
3 Genomförda aktiviteter	7
3.1 Hur vi tolkat uppdraget	7
3.2 Våra insatser	7
4 Lokalt inflytande för unga	9
4.1 Ungas inflytande och delaktighet	9
4.2 Inflytandeforum	13
4.3 Unga i utanförskap	23
4.4 Informations- och kommunikationsteknologi för att främja ungas inflytande	27
4.5 Fokusgrupper med politiker, tjänstemän och unga	37
5 Inflytandekanaler i kommunerna	42
5.1 Medborgardialog	42
5.2 E-deltagande	44
5.3 Verktyg inom IKT	45
6 Sammanfattande diskussion och förslag	49
6.1 Ungdomsstyrelsens förslag	52
7 Referenser och källförteckning	54
7.1 Litteratur	54
7.2 Internetkällor	55
7.3 E-post och telefonkontakter	56
7.4 Statistiska källor	56
Bilagor	57
Bilaga 1: Regeringsuppdrag	
Bilaga 2: Kommunenkät och brev	
Bilaga 3: Inventering av urval till fokusgrupper	
Bilaga 4: Deltagarförteckning	
Bilaga 5: Manual för fokusgruppsamtal	

1. Inledning

1.1 Uppdraget

Regeringen har gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att främja lokalt ungdomsinflytande (bilaga 1). I uppdraget ingår att kartlägga lokala former för inflytande (exempelvis ungdomsråd, ungdomsparlament och ungdomslotsar), analysera framgångsfaktorer och utvecklingsmöjligheter i det lokala arbetet samt sprida goda exempel på hur kommuner och landsting kan arbeta för att främja ungas inflytande. Ungdomsstyrelsen ska också stödja ett fortsatt nätverksbyggande mellan relevanta lokala aktörer som arbetar med ungas inflytande.

I arbetet ska Ungdomsstyrelsen särskilt uppmärksamma goda exempel på hur inflytande kan främjas bland unga i utanförskap och som i lägre grad än andra deltar i den demokratiska processen. Vi ska även analysera eventuella skillnader i deltagande mellan unga kvinnor och unga män och presentera goda exempel på arbete för att främja att både unga kvinnor och unga män deltar i den demokratiska processen. Myndigheten ska också undersöka hur den nya informations- och kommunikationstekniken används för att främja ungas inflytande lokalt och ge förslag på hur detta arbete kan utvecklas.

Uppdraget har genomförts i samråd med framför allt Barnombudsmannen, Sveriges kommuner och landsting, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer och Sveriges ungdomsråd.

1.2 Rapporten

Denna rapport handlar om ungas inflytande lokalt. Ett av ungdomspolitikens mål är att unga ska ha verklig tillgång till inflytande. Unga ska ha samma möjligheter till representation och inflytande som andra grupper. De ska kunna delta i den demokratiska dialogen på samma villkor och få möjlighet att påverka såväl i den personliga sfären som i samhället i stort.

Inflytande är ett begrepp med många definitioner. I Nationalencyklopedin förklaras inflytande som att ha (permanent) möjlighet att påverka en viss utveckling. Inflytande och makt är sålunda två närbesläktade begrepp.

Maktbegreppet utreddes i samband med maktutredningen i slutet av 1980-talet och det enda det tycks föreligga enighet om är att det inte finns någon enighet om vad makt är. Oavsett vad som är den exakta definitionen är det mycket svårt att mäta huruvida en person eller grupp utövat inflytande över ett givet händelseförlopp.

I denna rapport redogör Ungdomsstyrelsen översiktligt för det arbete som genomförs för att främja lokalt ungdomsinflytande.

Denna inledning utgör rapportens första kapitel. Det andra kapitlet innehåller en kort genomgång av slutsatser och förslag för det framtida arbetet med ungas inflytande lokalt och regionalt. Kapitel tre är en beskrivning av den verksamhet som utförts inom uppdraget. Därefter följer kapitel fyra som kortfattat redogör för myndighetens tidigare kunskap om ungas inflytande. I kapitlet redovisas dessutom en kartläggning av lokala former för inflytande och exempel ges på hur kommuner kan arbeta för att främja ungas inflytande, såväl generellt som för unga i utanförskap. Kapitlet inkluderar även en redovisning av den informations- och kommunikationsteknik som används för att främja ungas inflytande lokalt. Det femte kapitlet innehåller en sammanfattning av olika former för medborgarinflytande som finns och används i kommuner inklusive informations- och kommunikationsteknik, (IKT). I rapportens sjätte och avslutande kapitel finns en slutdiskussion samt förslag för att ytterligare främja arbetet med ungas inflytande lokalt och regionalt.

2. Ungdomsstyrelsens slutsatser och förslag i korthet

I vårt arbete med uppdraget att främja lokalt ungdomsinflytande har vi identifierat en rad intressanta frågeställningar och problemområden. Dessa beskrivs mer omfattande i kapitel 6.

Det pågår mycket arbete i kommuner med olika former av inflytandesatsningar. Unga är en grupp som särskilt prioriteras. Förvånansvärt få kommuner lyfter fram de traditionella vägarna, metoderna och verktygen som erbjuds alla medborgare som viktiga i arbetet med ungas inflytande. Istället är det många kommuner som aktivt väljer att etablera alternativa och parallella strukturer för grupperna unga.

Vi har ingen möjlighet att uttala oss om de kommunala inflytandeforumens innehåll och kvalitet. Det inte är ovanligt att kommuner inrättar inflytandeforum av olika slag för att "de är bra att ha" och att det inte finns någon plan för hur de ska involveras i den kommunala strukturen. Det finns ofta en god vilja men kanske inte klart uttalade mål för verksamheten och i många fall saknas också strukturer för uppföljning.

Metoderna för inflytandearbetet har förnyats och utvecklats genom informations- och kommunikationsteknologin (IKT) som används för att främja ungas inflytande och delaktighet. Det är dock sällan IKT i sig bidrar med helt nya former för interaktion. Den nya tekniken för snarare med sig en förstärknings- och förbättringspotential i redan befintliga former.

Det är få kommuner som har ett könsperspektiv i sitt inflytandearbete. Det finns kommuner som arbetar strategiskt med frågorna men förvånansvärt få lyfter perspektivet själva och arbetet tycks inte vara prioriterat. Det är också svårt att hitta exempel på verksamheter som strategiskt inkluderar de unga som vanligtvis inte deltar.

2.1 Sammanfattning av Ungdomsstyrelsens förslag

Här presenteras myndighetens förslag kortfattat. En längre redogörelse för detta finns i kapitel 6.

- Förstärk utbildning i demokrati i skolan och skapa utbildningar om demokratins arbetsformer i kommunerna.
- Initiera en särskild utbildning för demokrati- och ungdomssamordnare.
- Underlätta nätverksbyggande mellan relevanta lokala aktörer.
- Säkerställ stödet till ungas egen organisering.
- Initiera ett pilotprojekt med syfte att stärka det lokala inflytandearbetet i kommunerna.
- Ta fram en enhetligt teknisk plattform för medborgardialog.
- Utveckla metodmaterial för medborgardialog genom IKT som kan användas i skolan.
- Bygg upp en kunskapsbank med goda exempel på inflytandearbete och IKT.

3. Genomförda aktiviteter

Insatser för att öka ungas inflytande i lokalsamhället har pågått sedan början av 1990-talet. Ungdomsstyrelsen har under denna period arbetat med en rad satsningar som bidragit till ett gediget utvecklingsarbete i många av Sveriges kommuner. Ungdomsstyrelsen har även arbetat tillsammans med en rad andra aktörer, till exempel Sveriges kommuner och landsting och Barnombudsmannen.

Trots att arbetet med ökat inflytande för unga har etablerats i landets kommuner sedan lång tid påminner dagens diskussion om det som konstaterades redan i början av 1990-talet. Det är liknande framgångsfaktorer som identifieras och samma typ av hinder som finns, till exempel för att integrera inflytande för unga i reguljär verksamhet och permanenta de verksamheter som utvecklats.

Sveriges kommuner och landsting arbetar med hur unga medborgares röster bättre ska tas tillvara i den kommunala beslutsprocessen inom ramen för sitt projekt Medborgardialogen. Inom ramen för Medborgardialogen finns ett särskilt projekt kring ungdomsdialog. Det påbörjades samtidigt som Ungdomsstyrelsen fick uppdraget av regeringen. Ungdomsstyrelsen följer arbetet genom att delta i den referensgrupp som tillsatts.

Sveriges ungdomsråd arbetar aktivt med att ge stöd till unga som engagerar sig lokalt. De erbjuder även stöd och genomför utbildningsinsatser som riktar sig till kommunerna. Under våren 2009 har de inom ramen för ett projekt, finansierat av Allmänna arvsfonden, producerat en handbok i syfte att ge kommunala tjänstemän och politiker vägledning samt tips och idéer på mötesmetoder och arbetssätt som bidrar till att ungas inflytandeforum kan fungera som permanent verksamhet.

I detta kapitel redovisas de insatser som Ungdomsstyrelsen genomfört inom ramen för uppdraget att främja lokalt inflytande för unga och som ligger till grund för den här rapporten.

3.1 Hur vi tolkat uppdraget

Ungdomsstyrelsens uppdrag kompletterar på många sätt de projekt som drivs av Sveriges kommuner och landsting och Sveriges ungdomsråd. Uppdragets rubricering, *främja lokalt ungdomsinflytande*, talar för ett utåtriktat arbete med dialog medan den konkreta uppdragsbeskrivningen innehåller delar som är av mer utredande karaktär. Vi har tolkat uppdraget som att vi ska bidra till att främja det lokala arbetet snarare än att knyta till oss forskning och leverera ytterligare en utredning om inflytande. Arbetet med uppdraget har skett ur ett utvecklingsperspektiv. Vi har strävat efter att ta tillvara tidigare kunskap och erfarenheter, stimulera och främja inflytandeinsatser lokalt samt komplettera det arbete som Sveriges kommuner och landsting och Sveriges ungdomsråd genomför.

3.2 Våra insatser

Under våren 2008 kontaktade vi olika aktörer med praktisk eller teoretisk kunskap om ungdomsinflytande och kännedom om kommunernas arbete. Dessa fick utifrån sin specifika kunskap namnge kommuner som de ansåg vara särskilt framgångsrika i arbetet med ungas inflytande. Syftet med inventeringen var att ringa in ett antal kommuner som arbetar framgångsrikt med ungas inflytande. Det är många kommuner som nämns och spridningen på kommuner som på något sätt och i någon mån utmärker sig är stor. De kommuner som omnämns mest frekvent är Haninge, Linköping, Lund, Kristinehamn, Mora, Malmö, Umeå och Skellefteå. Vi gjorde även en intern inventering där ytterligare ett antal kommuner lyftes fram, dessa var Sundsvall, Ludvika, Kalmar, Jönköping och Nacka.

Under hösten 2008 genomfördes dels en enkät riktad till kommunerna, dels samtal i fokusgrupper. Syftet med enkäten var att ta reda på vilka typer av inflytandeforum som kommunerna upprättat, hur dessa fungerar i relation till varandra och vilken huvudsaklig målsättning som finns för respektive verksamhet (bilaga 3). Syftet var inte att säga något om verksamheternas kvalitet. Begreppet inflytandeforum har definierats brett men elevråd och elevkonferenser har exkluderats. Kommunerna ombads att beskriva verksamheten i korthet.

Vi har valt att ge en översiktlig bild av vad som görs i landets kommuner och hur det görs, det vill säga, vilka former för inflytande kommunerna valt att utveckla. Till skillnad från tidigare kartläggningar som Ungdomsstyrelsen och senare Sveriges ungdomsråd gjort över ungdomsråd/inflytandeforum, där antalet inflytandeforum och deras geografiska spridning varit central, har vi inom ramen för det här uppdraget valt att kartlägga/inventera inflytandeforum utifrån en bredare och friare definition av begreppet.

Fokusgrupperna har särskilt belyst framgångsfaktorer utifrån olika gruppers perspektiv: politiker, unga och tjänstemän som arbetar operativt och möter unga samt chefstjänstemän. Urvalet av kommunrepresentanter till fokussamtalen har gjorts utifrån den inventering som vi genomförde i början av uppdraget bland de aktörer som har särskild kännedom om kommunernas arbete samt praktisk eller teoretisk kunskap om inflytandeforum. Utifrån inventeringen bjöds politiker, tjänstemän och ungdomsrepresentanter från 15 kommuner, två regioner och två organisationer in till samtal (bilaga 4).

Två möten genomfördes i Stockholm och ett i Kalmar. Fem politiker, 7 chefstjänstemän, 17 tjänstemän och 14 ungdomar deltog. De ungdomar som deltog bjöds in av tjänstemän i kommunerna och av representanter från Sveriges ungdomsråd. Fokusgrupperna har genomförts med politiker, tjänstemän och unga var för sig. Samtalen bandades och dokumenterades sedan skriftligt.

Samtalen i fokusgrupperna sammanfattas i den här rapporten och följs av en kort reflektion. Det material som vi samlat in är omfattande och Ungdomsstyrelsen kommer att arbeta vidare med det fram till sommaren. Vi kommer också att bjuda in deltagarna i fokusgrupperna för återkoppling och vidare diskussion.

Under våren 2008 tog Ungdomsstyrelsen kontakt med Sveriges kommuner och landsting, Barnombudsmannen, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer och Sveriges ungdomsråd samt Sveriges elevråds centralorganisation (tidigare Elevorganisationen) och informerade om vårt uppdrag. I och med att Ungdomsstyrelsen redan medverkade i Sveriges kommuner och landstings referensgrupp inom Ungdomsdialogprojektet har ingen särskild referensgrupp skapats för detta uppdrag. Via Ungdomsdialogprojektet har vi kunnat föra en kontinuerlig dialog med Sveriges kommuner och landsting, Sveriges ungdomsråd och LSU samt NUNI, nätverket som också ingår i referensgruppen.

Ungdomsstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting har tillsammans genomfört ett par seminarier. Vid Ungdomsstyrelsens rikskonferens höll Sveriges ungdomsråd och Sveriges kommuner och landsting ett gemensamt seminarium kopplat till detta uppdrag.

Under hösten 2008 inleddes ett samarbete för att erbjuda de kommuner som ingår i Ungdomsdialogen att genomföra ungdomsenkäten Lupp. Ett syfte var att ge de kommuner som behövde en möjlighet att skaffa sig en nulägesbild av hur unga upplever sin situation i samband med projektstarten av Ungdomsdialogen. Ett annat att möjliggöra uppföljning av arbetet genom att efter projekttidens slut åter genomföra Lupp. Initialt var det fem kommuner som anmälde sitt intresse. En utbildningsdag hölls för dessa. Då tidschemat upplevdes som alltför pressat bestämde sig tre kommuner för att ändå ingå i den vanliga Luppomgången som genomförs årligen och två kommuner kommer att genomföra Lupp inom ramen för Ungdomsdialogen.

Myndigheten har utifrån bland annat enkäten och fokusgrupperna sett att det finns behov av utökad kommunikation mellan personer på chefsnivå kring ungdomsinflytande. Idag finns nätverket NUNI för de som fungerar som ungdomssamordnare. Ett chefsnätverk eller en utökad dialog mellan chefer med ansvar för demokrati- och inflytandefrågor inom ungdomspolitik skulle kunna bidra till en fortsatt utveckling av former för att öka ungas inflytande i såväl verksamheter som politiska beslut. I de fokusgrupper vi genomfört har chefsgruppen ganska klart pekat på sambandet mellan inflytande i verksamheter och inflytande i form av ungdomsforum och dialog med politiker. Myndigheten har genomfört samtal med olika personer i chefsställning och funnit att det finns gehör för ett sådant initiativ. Ett konkret önskemål från de vi talat med är att mötas i en *tankesmedja* med bred representation av personer i chefsställning som har erfarenhet från demokrati- och inflytandearbete bland unga i kommunerna. Idén är att tankesmedjan ska mötas under två eller tre terminer och i sin förlängning bli ett nätverk för denna målgrupp dit även fler kan ansluta sig.

4. Lokalt inflytande för unga

I följande kapitel redogör vi översiktligt för ungas inflytande och deltagande generellt, till exempel förekomsten av ungdomsråd och andra inflytandeforum samt exempel på hur ett antal kommuner arbetar för att unga ska kunna påverka lokalt. Vi tar upp viktiga aspekter för att möjliggöra att såväl unga generellt som unga som lever i någon form av utanförskap ska få inflytande över sitt liv och samhället i stort. Kapitlet avslutas med en kortfattad sammanfattning av de framgångsfaktorer som politiker, tjänstemän och unga identifierat i fokussamtal.

4.1 Ungas inflytande och delaktighet

I uppdraget ingår att belysa hur ungas deltagande i den politiska processen ser ut. Dels ska grupper i utanförskap uppmärksammas, dels ska eventuella skillnader mellan unga kvinnors och unga mäns deltagande analyseras. Följande avsnitt utgår främst från Ungdomsstyrelsens tidigare utredningar inom området och ger en översiktlig bild.

Förutsättningar för deltagande

Demokratin ställer höga krav på medborgarna. För att demokrati ska fungera bra krävs det medborgare som är kompetenta och intresserade, som är villiga att delta och respektera andras åsikter och de demokratiskt fattade besluten. En annan viktig förutsättning är att medborgarna har förtroende för demokratins institutioner och sina politiska representanter.

Ett av de mest väldokumenterade sambanden inom deltagandeforskning är det mellan utbildning och deltagande. Individer med längre utbildning deltar i högre grad i politiska aktiviteter. Trots utbildningsreformer så består detta samband. Även om utbildningsnivån stadigt ökar i befolkningen så har inte det politiska deltagandet ökat. De med längst utbildning är mest aktiva, medan de med kort utbildning och svag koppling till arbetsmarknaden tenderar att bli allt mer marginaliserade. Detta är särskilt tydligt för individers valdeltagande.

I sin avhandling *Demokratisk kompetens, om gymnasiet som demokratiskola* undersöker Ekman (2007) 18-åriga gymnasisters inställning till aktivt medborgarskap. Ekman poängterar att barn från tidig ålder socialiseras enligt olika normer i sin uppväxtmiljö. Det har skett en ökad polarisering i ungdomsgruppen. Skillnaderna mellan elever som har kunskap om demokratiska processer och de som inte har det ökar. En viktig förklaring till de stora skillnaderna i attityder till politiskt deltagande är enligt Ekman individens demokratikunskaper. Resultaten i avhandlingen visar även att politiskt självförtroende är en viktig förklaring till de omfattande skillnaderna i unga kvinnors och unga mäns syn på sin medborgarroll. Unga kvinnor, framför allt på de yrkesinriktade programmen, har en mycket låg tilltro till sin egen politiska kompetens. I kombination med låga demokratikunskaper leder detta till en passiv medborgarroll. Ett aktivt medborgarskap förutsätter ett starkt politiskt självförtroende.

Politiskt intresse

I rapporten *Demokrati och mänskliga rättigheter* (Ungdomsstyrelsen 2008b) görs en analys av befolkningens politiska intresse. Intresse för politik varierar efter kön, ålder, utbildning och bostadsort. Dessutom finns ett tydligt samband med valdeltagande. Bland individer som röstade vid det senaste valet är andelen som är ganska eller mycket intresserade av politik 66 procent, jämfört med 44 procent bland dem som inte röstade. Alla dessa iakttagelser finner stöd i tidigare forskning. En större andel män än kvinnor är politiskt intresserade, 67 procent jämfört med 57 procent. Bland de yngsta deltagarna i undersökningen är andelen politiskt intresserade relativt liten, 43 procent jämfört med 70 procent bland 65–74-åringarna. I storstäder är andelen politiskt intresserade stor, 76 procent, medan andelen är betydligt lägre i mindre orter, 54 procent.

Intresse för politik kan uttryckas på många sätt. I Ungdomsstyrelsens studie *Unga med attityd* (Ungdomsstyrelsen 2007a) har politiskt intresse undersökts med hjälp av tre separata frågor: politiskt intresse i allmänhet, intresse för politiska frågor ute i världen och intresse för samhällsfrågor i allmänhet. Graden av politiskt intresse påverkas av hur frågan ställs. Skillnaden mellan intresset för samhällsfrågor och politik i allmänhet är betydande, och ger en tydlig indikation på att politiskt intresse är en relativt svår egenskap att mäta. Störst andel individer, oavsett ålder, anger att de är intresserade av samhällsfrågor i allmänhet. Nästan hälften, 47 procent, anger detta, jämfört med en tredjedel, 34 procent, som svarar att de är intresserade av politik i allmänhet. Allra lägst intresse väcker politiska frågor ute i världen, mindre än en tredjedel, 29 procent, anger att de intresserar sig för den typen av frågor. Intresset för politik ökar med stigande ålder, och det oavsett hur frågan ställs.

I rapporten visar det sig att intresset för politik och samhällsfrågor varierar starkt mellan individer med olika social bakgrund. Unga som är uppvuxna i ett arbetarhem är i minst utsträckning intresserade av politiska frågor. Unga med högskoleutbildning är i störst utsträckning politiskt intresserade. Unga män är i större utsträckning politiskt intresserade än unga kvinnor, liksom utrikes födda jämfört med unga som är födda i Sverige. Individen påverkas av sin omgivning och studier om politisk socialisation brukar särskilt lyfta fram föräldrar, vänner, skolan och medier som viktiga förklaringar till skillnader i politiskt intresse och beteende.

I Ungdomsstyrelsens utvärdering av skolvalet 2006 (Ungdomsstyrelsen 2007b) framkommer att en viktig faktor som förklarar ungas politiska intresse och engagemang är i vilken utsträckning de har fått tillfälle att diskutera politiska och samhällsrelaterade frågor. Lärare som låter eleverna diskutera och få kunskap om samhällsfrågor bidrar till ett ökat demokratiskt intresse. Enligt utvärderingen är graden av och tillfällen för diskussion en avgörande faktor för ungas politiska engagemang, oavsett föräldrarnas utbildningsnivå. I utvärderingen framkommer att det är en betydligt större andel av pojkarna än flickorna som aldrig diskuterar politik och samhällsfrågor, vare sig på högstadiet eller på gymnasiet.

Deltagande i politiska aktiviteter

I en sammanställning av den ungdomsenkät som genomfördes av Ungdomsstyrelsen 2004 och 2007 framkommer att 37 procent av ungdomsgruppen inte har varit delaktiga i någon politisk aktivitet. Av dem som svarade uppgav 34 procent att de medverkat i en aktivitet och 29 procent att de deltagit i två eller flera former av politisk aktivitet under det senaste året. Undersökningen som redovisas i *Ung idag 2008* (Ungdomsstyrelsen 2008a) visar att den vanligaste formen av politisk aktivitet var att skriva på en namninsamling. Det hade hälften gjort. Unga kvinnor och unga män ägnar sig åt den här typen av mer konventionella aktiviteter i ungefär samma utsträckning. Detsamma gäller för kontakt med politiker och författandet av insändare.

Men unga kvinnor har deltagit i politiska aktiviteter i större utsträckning än unga män. Unga män uppgav däremot i större utsträckning än unga kvinnor att de har deltagit, eller kan tänka sig att delta i mer okonventionella aktiviteter. Med detta menas exempelvis att medverka i olagliga demonstrationer, måla politiska slagord och skada andras eller allmän egendom. Unga kvinnor har deltagit i politiska aktioner i större utsträckning än unga män och inrikes födda i större utsträckning än utrikes födda. Det är vanligare att unga till högutbildade föräldrar har deltagit i politiska aktioner.

I *Unga med attityd* görs en analys av vilka skillnader i politiskt deltagande som finns mellan olika åldersgrupper (Ungdomsstyrelsen 2007a). Där framkommer att likheterna mellan olika generationer i politiskt deltagande är betydligt större än olikheterna. Det finns politiska uttryckssätt som i högre grad används av unga än av äldre medborgare, till exempel att debattera politik på internet. Det finns betydande skillnader inom ungdomsgruppen som är väl värda att uppmärksamma. Den politiska aktiviteten varierar inom ungdomsgruppen utifrån ålder, kön och förutsättningar av olika slag. Daniel Wohlgemuth bidrar med en forskarreflektion i *Unga med attityd* och drar slutsatsen att det finns olika förklaringar till yngre och äldre medborgares politiska deltagande. Vid sidan av social bakgrund och aktuella levnadsförhållanden menar han att ungas benägenhet att delta i politiken i oväntat hög grad förklaras av attityder och värderingar. Den dominerande uppfattningen inom forskningen har länge varit att politiskt deltagande är starkt knutet till individernas sociala bakgrund och levnadsförhållanden.

En typ av politisk aktivitet som är viktig på lokal nivå är att ta kontakt med tjänstemän eller politiker för att uttrycka sin åsikt i en fråga som man är engagerad i. I Ungdomsstyrelsens nationella ungdomsenkät som redovisas i rapporten *Ung idag 2008* ställdes frågor om hur unga upplevde möjligheten att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen. År 2007 uppgav hälften av 16–25-åringarna som svarade på enkäten att möjligheterna att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen är små eller obefintliga. Det finns inte några större skillnader mellan killar och tjejer i den upplevda möjligheten att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen. Däremot kan man konstatera att andra bakomliggande faktorer påverkar. Exempelvis upplever unga som är födda utrikes i något större utsträckning än unga födda i Sverige att möjligheterna att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen är goda. Däremot upplever gruppen unga med lågutbildade föräldrar i mindre utsträckning än gruppen med högutbildade föräldrar att möjligheterna att föra fram idéer är goda (Ungdomsstyrelsen 2008a).

Deltagande i allmänna val

Förstagångsväljare får ofta stor uppmärksamhet i diskussionerna kring val och valdeltagande. Då det är en grupp som tidigare inte haft möjlighet att rösta är det naturligt att det finns ett intresse för om de väljer att utnyttja den möjligheten. Sveriges kommuner och landsting har publicerat en rapport om valdeltagandet bland förstagångsväljare (Sveriges kommuner och landsting 2009a). De rapporterar att olika grupper i samhället röstar i olika hög grad och att deltagandet är betydligt lägre bland ensamstående, lågutbildade och arbetslösa, medan det är högre bland sammanboende, högutbildade och sysselsatta. Dessa ojämlikheter förefaller dessutom ha tilltagit i takt med att valdeltagandet sjunkit.

I *Ung idag 2008* redovisas att ett trendbrott ägde rum 2006 då valdeltagandet åter ökade bland unga efter en längre period av sjunkande deltagande (Ungdomsstyrelsen 2008a). Ökningen syns i samtliga åldersgrupper, men var störst bland förstagångsväljarna. Fortfarande är dock valdeltagandet bland såväl unga som äldre lågt i jämförelse med i början av 1990-talet.

Deltagandet i valen till landstings- och kommunfullmäktige följer samma utveckling som deltagandet i riksdagsvalet. Kvinnor röstade i större utsträckning än män och detta gällde i alla åldrar. Skillnaden var också något större bland unga väljare. Trots den här till synes positiva utvecklingen med ökande siffror konstateras att valdeltagandet fortfarande är relativt lågt bland såväl unga som äldre jämfört med i början av 1990-talet. Den sammanlagda bilden pekar således fortfarande mot ett vikande intresse för politik.

I sin rapport *Valdeltagandet bland förstagångsväljare* gör Sveriges kommuner och landsting en särskild analys av hur val av gymnasieprogram påverkade valdeltagandet i valet 2006. De visar att valdeltagandet bland de förstagångsväljare som går eller har gått ett studieförberedande gymnasieprogram uppgick till 85 procent. Det kan jämföras med 79 procent bland dem som går eller har gått ett yrkesförberedande program, en skillnad på över sex procentenheter. Lägst var valdeltagandet bland dem som varken har slutfört gymnasieskolan eller var inskrivna vid den. I den gruppen var valdeltagandet endast 53 procent. Valdeltagandet var betydligt högre bland de förstagångsväljare som har någon förälder med högskoleutbildning än bland dem som inte har det. Skillnaden var något större bland kvinnor än bland män. Valdeltagandet var framför allt lågt bland dem som går eller har gått en yrkesförberedande gymnasieutbildning och inte har någon förälder med högskoleutbildning (Sveriges kommuner och landsting 2009a).

Nominerade och valda ledamöter

I rapporten *Ung idag 2008* redovisas även andelen nominerade och valda 18–24-åringar till riksdag, landsting och kommunfullmäktige. Där ses en positiv utveckling, men andelen nominerade och valda unga är lägre än åldersgruppens andel av befolkningen (Ungdomsstyrelsen 2008a). Antalet nominerade och valda män i åldersgruppen 18–24 år ökade mer än antalet nominerade och valda kvinnor i samma åldersgrupp. Utvecklingen i val till kommunfullmäktige visar på samma tendens, andelen invalda unga män ökade med 30 procent, samtidigt som andelen invalda unga kvinnor ökade med 4 procent.

Bland gruppen valda är det en större andel 18–25-åringar som har avgått från sitt uppdrag i kommun- och landstingsfullmäktige under mandatperioden jämfört med i totalpopulationen. I den här gruppen, 18–25-åringar, är det dessutom särskilt tydligt att fler kvinnor än män har valt att avgå.

Statistiska centralbyrån gjorde en särskild studie över förtroendevalda i kommuner och landsting 2007 (Statistiska centralbyrån 2008). Den visar att liksom tidigare är kvinnor, unga, äldre samt utrikes födda underrepresenterade bland förtroendevalda i kommunerna. Andelen kvinnor bland kommunpolitikerna uppgick till 42 procent, detta trots att kvinnor utgör över halva befolkningen. Ungefär 8 procent av de förtroendevalda i kommunerna är födda utomlands, medan motsvarande andel i befolkningen över 18 år är 15 procent. Jämfört med den senaste mandatperioden ökade emellertid både andelen kvinnor och andelen utrikes födda med 1 procentenhet. Unga var underrepresenterade bland kommunpolitikerna även 2007. Några nämnvärda skillnader i förhållande till den föregående mandatperioden kan inte konstateras. Precis som i hela gruppen förtroendevalda är kvinnor, unga och utrikes födda underrepresenterade bland de hel- och deltidsarvoderade.

Ungas representation i högststatusorgan som kommunstyrelser och högststatuspositioner som ordförandeposter är låg. Av samtliga förtroendeuppdrag innehas 7 procent av personer som är i åldersgruppen 18–29 år, medan 4 procent av uppdragen i kommunstyrelserna innehas av personer i den åldersgruppen. Sett till olika positioner besitter förtroendevalda i åldern 18–29 år 1 procent av ordförandeposterna och 2 procent av vice ordförandeposterna. Den procentuella fördelningen visar att de allra flesta unga, 59 procent av kvinnorna och 61 procent av männen, har ersättarposter (Statistiska centralbyrån 2008).

Vad kan man påverka och vem kan göra det?

I attityd- och värderingsstudien *Unga med attityd* ställs frågor om vad man upplever att man kan påverka och vad i livet man upplever att man har inflytande över (Ungdomsstyrelsen 2007a).

Det finns tankeväckande stora skillnader i vad unga respektive äldre upplever att de kan ha stort inflytande över. De unga upplever i betydligt större omfattning att de har stort inflytande över sitt val av utbildning och yrke, något som är naturligt utifrån den livsfas de befinner sig i. Situationen är den omvända för boende, där en betydligt större andel av de äldre upplever att de har stort inflytande över sitt boende, 58 procent jämfört med 26 procent bland de yngre. Ett liknande mönster, fast i lägre grad, gäller för frågor som rör det egna bostadsområdet.

När man vänder på frågan och tittar på vilka frågor som unga respektive äldre upplever att de inte har något inflytande alls över finner man att de är överens om att politiska beslut är det område som är svårast att påverka.

En annan fråga som ställs i studien *Unga med attityd* är om man upplever att ens röst hörs. Dagens unga medborgare är relativt pessimistiska i sin syn på medborgarinflytande. Hälften av de som svarade anser att ingens röst hörs, det vill säga att vanliga medborgare inte kan påverka de förtroendevalda. Upplevelsen att man själv, till skillnad från folk i allmänhet, har stora möjligheter att föra fram sina åsikter till beslutsfattare – kategorin *jag hörs* – uppges i större utsträckning ju äldre man är. Det motsatta fenomenet – andra hörs – uppges i större utsträckning bland de yngre. Individer som är födda utanför Sverige anser i högre grad att det går att göra sin röst hörd, men många anser att det är andras röster som hörs, inte deras. Högskoleutbildade personer tror i störst omfattning på att alla – de själva såväl som andra – kan göra sin röst hörd.

4.2 Inflytandeforum

Under 1990-talet genomfördes många insatser för att öka ungas inflytande och delaktighet och kommunerna runt om i landet etablerade en rad olika forum för att skapa dialog mellan unga och politiker. De första inflytandeforumen startades i Sverige i början av 1990-talet och bestod av ungdomsråd. Efter hand har olika former för att öka ungas möjligheter till delaktighet och inflytande utvecklats till att omfatta en hel rad olika verksamheter och forum. Det finns idag ingen samlad bild av dessa.

Utvecklingen av forum för ungas inflytande fortsätter och intresset för hur man kan göra unga delaktiga i kommunala frågor är stort. Det finns en stor efterfrågan på lämpliga metoder för att kunna organisera och strukturera ungas delaktighet och inflytande. Det handlar dels om att hitta ett sätt att få genomslag i beslutsfattandet, dels att nå olika ungdomsgrupper. Men också om att utveckla konkreta samtalsmetoder mellan unga och politiker. Satsningar på ungas inflytande har många olika motiv, det handlar om att väcka ett samhälleligt engagemang, om att stimulera till vidare politiskt deltagande, men även om att inkludera ungas röst i den demokratiska beslutsprocessen och skapa strukturer för att säkerställa att politiken utgår från kunskap om ungas levnadsvillkor.

Inom ramen för uppdraget ska Ungdomsstyrelsen redovisa vilka former för inflytandeforum som kommunerna tillhandahåller. Det följande avsnittet innehåller en sådan redogörelse. Den utgår dels från Ungdomsstyrelsens årliga enkät till kommunerna om inflytandeforum och handlingsplaner, dels från en enkät med fördjupade frågor om inflytandeforum som gjordes särskilt inom uppdraget.

Utveckling över tid

I Ungdomsstyrelsens redovisning av indikatorer som ingick i årsredovisningen för 2008 konstateras att antalet inflytandeforum har ökat något. Uppgifterna bygger på en enkät som Ungdomsstyrelsen genomför årligen och som skickades till samtliga kommuner i Sverige i början av 2009, 216 av 290 kommuner svarade vilket ger en svarsfrekvens på 74 procent. I enkäten definierar Ungdomsstyrelsen inflytandeforum som ett forum för dialog mellan unga och beslutsfattare i kommunen. Inflytandeforumet ska ta upp övergripande kommunala frågor. Exempel på forum är ungdomsråd, ungdomsforum, ungdomsfullmäktige, ungdomsting och ungdomsparlament. Drygt hälften, 54 procent, av kommunerna som besvarade enkäten uppger att de har ett inflytandeforum för unga. (Ungdomsstyrelsen 2009).

Antalet inflytandeforum 2008 var detsamma som året innan (tabell 4.1).

Tabell 4.1 Kommunala inflytandeforum 2001–2008. Procent

År	Andel
2008	54
2007	54
2006	51
2005	55
2004	55
2003	58
2002*	63
2001*	54

* Inkluderar även stadsdelar i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Källa: Ungdomsstyrelsens kommunenkät, 2009.

Inflytandeforumen har olika funktioner på olika orter. I den enkät som skickas ut till kommunerna fanns fyra olika svars kategorier fastställda. I tabell 4.2 finns uppgifter om vilka funktioner inflytandeforumen kan ha och om hur vanliga de är. En klar majoritet av inflytandeforumen i kommunerna har flera funktioner. Andelen som fungerar som formell remissinstans har sjunkit något. De övriga funktionerna verkar ha blivit vanligare det senaste året.

Tabell 4.2 Andel inflytandeforum i kommuner som uppger att de har någon eller några av följande funktioner 2002–2008. Procent

År	Formell remissinstans	Rådgivande funktion mot politiker	Lämnar synpunkter till tjänstemän	Driver egna frågor
2008 31		77	80	72
2007 33		74	75	65
2006 42		71	76	77
2005 38		59	65	74
2004 34		69	77	69
2003 25		68	70	73
2002 31		65	63	67

Källa: Ungdomsstyrelsens kommunenkät, 2009.

Kommentar: De fyra svarskategorierna var fastställda i enkäten.

Kompletterande kartläggning av inflytandeforum för unga

Som en del av uppdraget har vi skickat ut en enkät till landets kommuner där de fått besvara frågor om de har forum för ungdomsinflytande i kommunen. Den enkät som Ungdomsstyrelsen genomför årligen bedömdes inte vara tillräckligt omfattande. I den kompletterande enkäten har kommunerna kortfattat fått beskriva vilka verksamheter/forum de har för inflytande och även beskriva den huvudsakliga målsättningen med verksamheten eller forumet. Materialet är omfattande och visar på stora variationer mellan kommunerna. Samtidigt finns det gemensamma drag i hur de olika kommunerna väljer att arbeta och organisera ungdomsinflytande.

De konkreta exempel som beskrivs i kapitlet säger ingenting om kvaliteten på verksamheterna utan illustrerar endast hur inflytande för unga kan organiseras. Kommunernas arbete med ungdomars inflytande har inte bara resulterat i olika former av inflytandeforum. Olika arbetssätt har utvecklats parallellt. Kommunerna använder och kombinerar dessa på olika sätt men flera av metoderna används numera ganska frekvent till skillnad från för bara några år sedan.

Inflytandeforum har getts olika benämningar, till exempel ungdomsfullmäktige eller ungdomsforum. De många olika namnen kan leda till viss förvirring och som nätverket NUNI skriver på sin hemsida kan det konstateras att:

"en viss språkförbistring råder inom detta område. Exempelvis kan 'ungdoms-fullmäktige' i en kommun vara detsamma som 'ungdomsråd', alltså ett forum för kontinuerligt meningsutbyte mellan unga och beslutsfattare. I en annan kan samma ord stå som namn för en årlig sammandragning av ungdomar – och vuxna – för dialog."

Ungdomsstyrelsen väljer i denna rapport att i första hand använda termen *inflytandeforum* som ett samlat begrepp för alla de olika former och verksamheter som utvecklats och som riktar sig till unga.

Metod för insamling

En enkät har förmedlats via e-post till samtliga kommuner (bilaga 2). De har fått beskriva de verksamheter vars syfte är att låta unga vara med och påverka sin vardag och kommunen i stort. Kommunerna har själva definierat de verksamheter som de uppfattar som inflytandeforum. I kartläggningen har elevråd och elevkonferenser exkluderats då dessa forum är lagstadgade och förväntas vara inrättade på respektive skola.

Flertalet av frågorna i enkäten är öppna och utöver att beskriva verksamheten/aktiviteten ombeds kommunen uppge målsättningen med denna. I enkäten frågar vi även efter vilken målgrupp forumet främst är till för. Landstingen har inte tillfrågats då antalet inflytandeforum i landstingsregi är mycket få och till stora delar inspirerade av kommunernas metoder. Landstingen har generellt haft svårt att finna former för ungas inflytande då deras frågor ofta är av övergripande karaktär och därmed upplevs ligga långt från ungas vardag.

Ungdomsstyrelsen har tagit emot svar från sammanlagt 195 av samtliga 290 kommuner. Det ger en svarsfrekvens på 67 procent. Därutöver har 6 stadsdelar svarat på enkäten. Två ligger i Göteborg, två i Malmö och två i Stockholm. En stadsdel och 59 kommuner uppger att de inte har några inflytandeforum.

Tabell 4.4 Antal kommuner och stadsdelar som uppger att de har ett eller flera inflytandeforum

	Kommuner	Stadsdelar
Saknar inflytandeforum	59	1
Har inflytandeforum	136	5
- endast ett	45	
- fler än ett	91	
Ej svarat	95	

Källa: Ungdomsstyrelsens enkät om ungdomsinflytande, 2008.

Följande beskrivning av kommunernas olika former för inflytandeforum grundar sig på enkätsvar från 136 kommuner samt fem stadsdelar i Göteborg, Malmö och Stockholm.

Mål och målgrupper för inflytandeforum

Enligt enkätsvaren har inflytandeforumen framförallt som mål att ta tillvara ungas åsikter och erfarenheter. En övervägande del av kommunerna uppger att de söker former för att skapa och säkra ungas representation i den lokala demokratiprocessen. Det finns en strävan som innefattar dialogforum mellan unga och politiker. Genom dialog kan unga och politiker påverkas av varandras åsikter och erfarenheter och politikerna kan ta med sig detta i vidare diskussioner och beslutsfattande.

Enkätsvaren visar att inflytandeforum för unga i första hand riktar sig till åldersgruppen 13–19 år. Det är ett 70-tal kommuner som säger att deras inflytandeforum riktar sig till *alla* alternativt till grundskola och gymnasium. Av dessa 70 kommuner är det 19 kommuner som uppger att deras målgrupp även inkluderar de som är över 20 år och 10 kommuner som uppger att deras målgrupp även omfattar de som är under 13 år. Många av kommunerna uppger att de har inrättat separata inflytandeforum för barn respektive för unga.

Enligt enkäterna är tanken att inflytandeforumen ska vara öppna för alla, antingen genom att representanter väljs eller genom att man själv kan välja att vara med. Två kommuner uppger att de försöker åstadkomma någon form av representativitet i sitt inflytandeforum genom att särskilt söka upp unga från skolan, fritidsgårdsverksamheter och föreningslivet. Fjorton kommuner uppger att de har inflytandeforum som särskilt riktar sig till unga i öppen verksamhet eller till ungas som inte är aktiva i föreningslivet. Dessa verksamheter är främst brukarråd inom ramen för öppen verksamhet. Det finns också ett antal kommuner som uttrycker att de inrättat brukarråd och andra forum, till exempel paneler och öppna möten, och att man med dessa former når grupper av unga som inte uttalat vill engagera sig i samhällsfrågor men som punktvis vill vara med och påverka i någon fråga.

I enkäten frågar vi inte efter vilka målgrupper som kommunerna faktiskt når med verksamheterna. Fyra kommuner nämner att deras inflytandeforum främst engagerar pojkar och fem kommuner uppger att deras inflytandeforum främst attraherar flickor. Några kommuner skriver att de främst når flickor i gymnasieåldern, att de behöver utveckla verksamheten för att nå pojkar och grupper av unga som vanligtvis inte engagerar sig.

Olika former för inflytande

I våra kommunenkäter ser vi att det finns många former för inflytande. I vissa fall är de förvirrande lika men har olika namn. Ibland har de samma benämning men fungerar olika. Nuni-nätverket har samlat en rad exempel på hur kommuner arbetar med inflytande och demokrati på sin hemsida. Nedan ges några exempel på former och metoder som är vanligt förekommande. En del är hämtat från vår kommunenkät och kommunernas egna beskrivningar och en del är hämtat från Nunis hemsida, www.nuni.se. Nunis hemsida ger för övrigt en mycket god överblick över arbetssätt och former för inflytande och är en värdefull kontaktyta för kommunerna i deras arbete med ungdomsinflytande.

Ungdomsting / forum / fullmäktige / parlament

Beskrivs på Nunis hemsida som en återkommande sammankomst, ofta under en dag, årlig eller några gånger per år. Träffen kan kallas ting, fullmäktige, kongress eller liknande och på vissa ställen tjänar den främst som ett tillfälle för unga och politiker att diskutera, för båda parter, viktiga frågor. I andra fall kan den ha status av parlament och alltså vara direkt beslutande. Dessutom fyller den funktionen att ge den grupp ungdomar som i många fall är satt att ansvara för dialogen – inflytandeforumet – en bild av vilka frågor man ska driva som "ungdomars röst".

Ungdomsråd

Enligt Sveriges ungdomsråds kartläggning av inflytandeforum/ungdomsråd som genomfördes 2008 finns det cirka 133 ungdomsråd i landet. Majoriteten av de kommuner som besvarat vår enkät har ungdomsråd eller liknande. Syftet med dessa är att skapa en kontinuerlig kommunikation mellan beslutsfattare och ungdomar. Detta sker såväl genom konkreta möten som via olika nätbaserade forum. Ungdomsråden består av en grupp ungdomar som har en mer eller mindre formaliserad roll i den kommunala delaktighetsprocessen.

Ungdomsrådets funktion skiljer sig en del. Den huvudsakliga funktionen är oftast att ta tillvara ungas synpunkter i kommunens planering och beslutsfattande. Det är också vanligt att unga driver sina egna frågor. Det senaste året har andelen ungdomsråd som fungerar som formell remissinstans samt andelen som driver egna frågor sjunkit (Ungdomsstyrelsen 2008a).

Forum för dialog / större sammankomster

I kommunenkäten finns många olika benämningar på mötesformer. Vanliga former som omnämns i vår kommunenkät är framtidsverkstad, dialogcafé, rundabordssamtal och Open space. De har alla gemensamt att de hjälper deltagarna att ge struktur åt samtal och diskussioner enligt en viss ordning. Olika former lämpar sig för olika grupper storlek och sammansättning. Valet av form bör utgå från vilka som ska delta, hur många man är och vad som ska åstadkommas samt hur mycket tid man har på sig.

Barnchecklista

Barnchecklistor används av många kommuner för att säkerställa att barn och unga inte glöms bort i frågor som de berörs av och borde tillfrågas om. De skapar systematik och arbetsrutiner.

Enkäter

Ett flertal kommuner genomför undersökningar för att ta reda på hur unga mår och hur de ser på sin livssituation. Undersökningar är ett bra komplement för att ta reda på vad grupper som vanligtvis inte engagerar sig tycker i olika frågor. För att undersökningar ska vara en del av inflytandearbetet behöver resultatet kommuniceras och gärna analyseras tillsammans med unga. Den uppföljning och de insatser som följer av resultatet är naturligtvis också viktiga att kommunicera.

Fokusgrupper

Fokusgruppssamtal är något som ett antal kommuner använder sig av för att initiera samtal med unga. Flera av kommunerna har en strategi för att möta barn och unga i frågor som de själva lyfter (ofta med hjälp och stöd från någon vuxen) och vill diskutera med ansvarig politiker eller tjänsteman.

Projekt

Projekt bör göras som punktsatser. I våra enkäter finns inte utrymme för någon mer utförlig beskrivning av projekt som pågår. Generellt kan man konstatera att ett antal exempel på projekt finns bland våra enkätsvar. Av tidigare erfarenhet ser Ungdomsstyrelsen projekt som något som kan vara startskott för ett vidare engagemang bland unga eller bidra till ett fruktbart möte mellan unga och politiker. När det gäller fysisk samhällsplanering är det till exempel fruktbart att använda sig av avgränsade projekt som att kartlägga ett närområde för att identifiera otrygga platser och för att planera grönområden och bostadsområden.

Utbildning

Det är vanligt att kommunerna väljer att satsa på olika utbildningar. Det kan vara internat för politiker och unga eller enbart för unga. Men också förberedande möten för politiker inför mötet med ungdomar. Förberedande möte kan handla om att till exempel få klart för sig vilka förväntningar man kan ha på unga eller hur man helt enkelt skapar och bidrar till framgångsrika möten på lika villkor. Utbildning för tjänstemän är också vanligt. Det finns även kommuner som arbetar med fadderpolitiker eller unga som mentorer.

Antal inflytandeforum i kommunerna

Kommunerna har valt olika sätt att möjliggöra för unga att påverka och antalet inflytandeforum skiljer sig mellan kommunerna. Av de totalt 136 kommunerna och fem stadsdelarna som svarar att de har någon form av inflytandeforum för unga svarar cirka en tredjedel att de har ett inflytandeforum.

Av dessa är det tio som anordnar årliga sammankomster där unga, tjänstemän och politiker möts under en dag för att diskutera aktuella frågor. Exempel på årliga sammankomster är demokratidagar eller någon form av ungdomsfullmäktige där unga diskuterar och tillsammans kommer fram till viktiga frågor som de vill lämna vidare till politikerna i kommunen. Under dessa möten är politiker och tjänstemän oftast med som åhörare men i en del kommuner syftar dagarna till att skapa möten mellan unga och politiker och då deltar politikerna i diskussionerna. Tjänstemännen kan även ha en mer aktiv roll som sakkunniga. Denna form av inflytandeforum återfinns även bland de kommuner som uppgett att de har flera inflytandeforum och som beskrivs längre fram i texten.

I 35 av kommunerna har man inrättat någon form av inflytandeforum där en grupp av unga representerar unga i kommunen. Ungdomsråd är den vanligaste benämningen på dessa forum, men även ungdomsforum eller något helt eget namn är också vanligt. De unga som engagerar sig i forumet har ofta rekryterats via skolan, antingen genom nominering och val eller genom att de själva får anmäla sitt intresse för att vara med.

En annan variant är att representanter från elevråden i kommunen bildar kommunens inflytandeforum. Verksamheten löper över hela året och ungdomsgruppen träffas kontinuerligt. Ofta har någon tjänsteman eller politiker rollen som kontaktperson. Kontaktpersonen kan ha olika funktioner, allt ifrån att ansvara för och leda verksamheten till att vara rådgivare och resurs för de unga. Den vanligaste och huvudsakliga målsättningen med dessa inflytandeforum är densamma som för de tidigare nämnda årliga sammankomsterna, att ta tillvara ungas åsikter och synpunkter.

Två tredjedelar av kommunerna har fler än ett forum. I dessa kommuner finns ett bredare utbud av verksamheter. Många av de kommuner som säger sig ha fler än ett inflytandeforum nämner verksamheter där unga har inflytande över sin verksamhet, till exempel brukarråd, vilket inte de kommuner som säger sig endast ha ett inflytandeforum nämner. Att det inte nämns behöver inte betyda att det inte finns. Vi har ingen heltäckande bild och har fått utgå från hur kommunerna besvarat vår enkät.

Ungdomens hus och andra mötesplatser samt en rad aktiviteter lyfts av vissa kommuner fram som inflytandeforum tillsammans med mer traditionella former (till exempel ungdomsråd och ungdomsfullmäktige). Det visar på att det finns en bred syn på ungas inflytande i de kommuner som anger att de har flera inflytandeforum för unga.

Utifrån enkätsvaren kan vi gruppera kommunernas arbete med inflytande på följande sätt:

- Kommuner som byggt upp en årlig cykel för att samla in ungas röster och åsikter i processen för planering och beslutsfattande.
- Kommuner som erbjuder ett antal verksamheter/forum för att stimulera engagemang.
- Kommuner som kombinerar föregående två punkter. De erbjuder en rad olika verksamheter/forum genom vilka unga kan ha inflytande, de lyssnar kontinuerligt på ungas åsikter och använder dessa som underlag i den kommunala planeringen och beslutsfattandet.

Utifrån enkätsvaren kan vi konstatera att kommunerna genomgående försöker organisera ungas kanaler för inflytande utifrån sina egna specifika förutsättningar. Framträdande är att det är större kommuner, undantaget storstäderna, som försöker skapa en struktur eller ett system för ungas inflytande, medan mindre kommuner har 1–2 inflytandeforum eller inget alls. Det finns dock inget belägg för att vissa typer av kommuner är mer benägna än andra att inrätta inflytandeforum. Varken om man ser till geografisk placering, partipolitisk ledning, tillväxtort eller avfolkningsbygd.

Organisering av ungas inflytande i några kommuner

I detta avsnitt beskriver vi några konkreta exempel på arbetet med inflytande för unga som beskrivs i föregående avsnitt. Valet av konkreta exempel är gjorda utifrån den beskrivning som getts i enkätsvaren och säger ingenting om hur och i vilken grad verksamheterna fungerar.

Kommuner som har en årlig process för hur barns och ungas åsikter tas tillvara

I Mora och Jönköping finns system för att samla upp barns och ungas åsikter och se till att dessa förs fram till nämnder och kommunstyrelse. Det finns en medveten strategi för att politikerna ska möta barn och unga, vilket ger en ökad insikt och kunskap om barn- och ungdomsperspektivet och möjlighet att införliva detta i planering och beslutsfattande. I det fysiska mötet påverkas barn och unga av vuxna och tvärtom. Många av de kommuner som ingår i denna grupp har upprättat en handlingsplan eller ett handlingsprogram som reglerar och styr hela eller delar av den kommunala organisationens insatser för unga. I exemplen som ges nedan redovisas den information som kommunerna själva beskrivit i enkäten.

Mora

Ungdomsråd

I kommunen finns ett ungdomsråd. Medlemmarna är mellan 13 och 22 år. Ungdomsrådet ska fungera som samlingspunkt för ungas frågor och åsikter, vara en hjälp för barn och unga att komma till tals och ta tillvara ungas intressen i frågor som rör till exempel skola, fritid och kultur samt aktivt verka för ungas delaktighet och inflytande i kommunen.

För att ungdomsrådet ska ha möjlighet att leva upp till dessa förväntningar behöver de ha en väl fungerande och kontinuerlig kontakt med beslutfattare i kommunen. Kommunen tar ansvar för att en kontinuerlig kontakt upprätthålls med ungdomsrådet genom att bjuda in dem till olika möten men också genom att låta ungdomsrådet arrangera en Demokratidag en gång per år. Genom att arrangera Demokratidagen och driva egna projekt som vänder sig brett till andra unga i kommunen skapas också förutsättningar för att nyrekryteringen till ungdomsrådet kan fungera.

Unga i kommunen kan engagera sig i en fråga och få hjälp av ungdomsrådet. Till exempel har de på uppdrag av elevråden i kommunen fått i uppdrag att vara en samlande kraft för att driva elevfrågor.

Demokratidag och hearing

En gång per år genomförs Demokratidagen. Det är ett forum för dialog där barn och unga (9–19 år) möter vuxna. Dagen arrangeras av ungdomsrådet med stöd av kommunrepresentanter. Diskussioner hålls kring ett specifikt tema där ungdomsrådets representanter fungerar som grupp- och samtalsledare.

Inför Demokratidagen genomförs en gemensam gruppledarutbildning för både unga och vuxna. Utbildningen ger kunskap om vad man som gruppledare ska tänka på för att skapa en dialog på lika villkor. Demokratidagens resultat dokumenteras och resultaten följs upp via en hearing som arrangeras årligen. Unga och vuxna diskuterar resultatet som också blir underlag i kommunens planeringsarbete. Till hearingen bjuder kommunen in elever mellan 13 och 19 år.

Jönköping

I Jönköping finns en årlig process för dialog mellan barn, unga och förtroendevalda formulerad i ett barn- och ungdomspolitiskt handlingsprogram. Den gäller hela den kommunala organisationen. Varje nämnd ordnar årligen ett möte med barn och unga. Personal i förskola, grundskola och särskola har särskilt ansvar för att alla barn, oavsett ålder och särskilda behov, ges möjlighet att framföra sina synpunkter till de förtroendevalda.

Barnforum

Små grupper av barn, från 5–12 år, förbereder sig för att träffa politiker. Barngrupperna träffar nämnderna och för samtal.

Lokalt ungdomsforum

Ungdomar från högstadiet träffar beslutsfattare och diskuterar den kommunala politiken utifrån det lokala närområdet.

Centralt ungdomsforum

Unga i åldern 13–19 år samlas och arbetar fram förslag till åtgärder som de anser att kommunen ska satsa på.

Ungdomens frågestund är ett forum där unga från Centralt ungdomsforum och kommunfullmäktiges politiker möts. På mötet sker en uppföljning av de enligt ungdomarna viktigaste åtgärdsförslagen. Detta sker i april. Under hösten träffar ungdomarna samtliga facknämnder för en uppföljning av resultatet från frågestunden.

Det gemensamma syftet är att barn och unga ska få komma till tals och ge sin bild av vardagen och att de ska ha inflytande och kunna påverka. På dessa forum diskuteras barns och ungas syn på den kommunala politiken och deras förslag och önskemål sammanställs och diskuteras av berörd nämnd vid nästkommande sammanträde. Varje nämnd ansvarar för att eventuella frågor som inte rör deras ansvarsområde vidarebefordras till berörd nämnd. I december tar Centralt ungdomsforum del av nämndernas protokoll och vidareutvecklar förslag till åtgärder. Dessa förslag överlämnas till kommunfullmäktige i januari, i samband med att även nämnderna redovisar sitt arbete.

Ungdomsråd

Jönköpings ungdomsråd är en partipolitisk obunden organisation och drivs som egen fristående förening. Medlemmarna består av unga i åldern 16–25 år som bor i Jönköpings kommun. Det är en förening som ger möjlighet för unga att engagera sig och driva egna frågor som är intressanta för dem. Föreningen fungerar som remissinstans i olika frågor som är aktuella i kommunen.

Kommuner som erbjuder ett antal verksamheter / forum för att stimulera engagemang

I följande exempel presenteras den andra gruppen av kommuner. De försöker anpassa sina insatser sig till olika målgrupper inom ungdomsgruppen. I dessa kommuner finner vi olika verksamheter där man integrerar tanken på delaktighet och inflytande för unga. Kommunen tar ansvar för att ett barn- och ungdomsperspektiv uppmärksammas i planering och beslutsfattande. Dessa kommuner har byggt en *struktur* genom att verksamheterna anpassar sig till olika behov bland unga utifrån ålder och mognad samt utifrån intresseriktningar bland unga. Dessa kommuner redovisar i större utsträckning verksamheter med brukarråd och öppna verksamheter som inflytandeforum. Även här redovisar vi det som kommunerna skrivit i sina enkätsvar vilket kan betyda att bilden som ges inte är helt komplett.

Kalmar

Monokrom

Monokrom är ett kulturhus för unga med musikinriktning. Via regelbundna stormöten, minst tre gånger per termin, påverkar och utvecklar besökarna, eller brukarna, sin verksamhet. Monokrom är till för att erbjuda unga människor möjlighet att utveckla sina kulturella intressen i allmänhet och musikintressen i synnerhet. Monokrom ger utöver det möjlighet att skapa nya kontakter och utveckla intressen tillsammans. Unga gör arrangemang för andra och tränas genom sitt engagemang i att arbeta och fatta beslut tillsammans, vilket är grundläggande för att utvecklas till aktiva och kunniga medborgare. Verksamheten är öppen för alla unga i målgruppen, 13–25 år, och för äldre i mån av plats. Verksamheten har övervägande unga män och pojkar som besökare. Särskilda satsningar har gjorts för att öka antalet flickor.

Gårdsråd

Fritidsgårdarna har inrättat gårdsråd som träffas en gång per månad och personalen på fritidsgården medverkar. Samma personal har en etablerad kontakt med den tjänsteman i kommunen som jobbar tillsammans med nämnden. Frågor förmedlas på så sätt från ungdomarna till politikerna och vice versa. Träffar mellan politiker och ungdomar upprättas efter behov, vilket betyder att såväl unga som politiker kan initiera ett möte då man vill diskutera eller utbyta åsikter i någon fråga.

Ungdomsforum

Ungdomsforum anordnas av ungdomssamordnaren i kommunen tillsammans med andra tjänstemän och nämndpolitiker. Möten anordnas mellan unga och beslutsfattare för att diskutera frågor som är viktiga för unga. På så vis upprättas en direktkontakt mellan unga och politiker då specifika frågor behöver ventileras. Samtalet blir relevant för dem som möts eftersom ämnet aktualiseras av unga själva eller av politiker. De unga som deltar har själva valt att vara med utifrån intresse samt klassrepresentanter. Politikerna deltar utifrån att de väckt frågan eller för att frågan berör deras nämnd. Syftet med ungdomsforum är att öka ungas inflytande och delaktighet och för att kommunens representanter och tjänstemän ska få bättre kunskap om både unga och samhället generellt.

Barnpanel

Möten anordnas mellan barn och beslutsfattare. Upprinnelsen är ofta att barnen har särskilda frågor som de vill lyfta med de ansvariga. Det är i dessa fall vuxnas ansvar att dels fånga upp frågorna, dels se till att ett möte kommer till stånd. Kontakten med kommunens beslutsfattare sker dels direkt i mötet men även via ungdomsombudet som sammanställer frågorna och resultatet av mötet. Återkopplingen till barnen är viktig. Syftet är att öka barnens inflytande och delaktighet och att säkerställa att unga ses som en resurs i samhället. Barnpaneler är till för alla men det är oftast skolklasser som medverkar.

Utvecklingsdialog

Utvecklingsdialogerna genomförs i de mindre orterna i kommunen för att utveckla glesbygden och öka kunskapen om och delaktigheten i samhället. Formen påminner om barnpanelen som beskrivits tidigare. Syftet är att ta tillvara barns och ungas synpunkter och specifika kunskap om sin hemort. Möten sker mellan barn eller unga och beslutsfattare och oftast utifrån särskilda frågor som barnen eller de unga vill lyfta. Kontakten med kommunen sker direkt vid mötet men även via ungdomsombudet som sammanställer frågorna och resultatet. Utvecklingsdialogen är till för de barn och unga som bor på orten eller i närheten.

Lupp

Kalmar genomför i år enkätundersökningen Lupp, liksom förra året, och arbetar vidare med svaren för att ytterligare öka ungas delaktighet och inflytande. Studier som beskriver hur unga mår och upplever sin vardag ger viktig information och kunskap som kommunen kan använda för att tillgodose barns och ungas behov.

Kumla

Öppna möten

I Kumla kommun anordnas kontinuerligt Öppna möten där politiker och tjänstemän är åhörare. Syftet är att ta tillvara ungas synpunkter och åsikter och att detta i sin tur ska resultera i att stärka "civiliteten" hos unga. Unga införlivas i att vara en del i ett större sammanhang. Öppna möten vänder sig till alla som är intresserade.

Demokratiinformation

Demokratiinformation ges kontinuerligt till unga. Verksamheten uppges vara förlagd till fritidsgårdarna. Målet är att unga ska veta vilka möjligheter till delaktighet som finns och att de också ska använda sina rättigheter. Verksamheten har till exempel resulterat i att ett ökat antal unga med expressiv livsstil använder sig av möjligheten att lämna in medborgarförslag.

Demokrati- och samarbetsbana

Demokrati- och samarbetsbanan är en anläggning som består av ett antal stationer där samarbete och demokrati tränas. Under övningarna får unga och tjänstemän träna sig i att fatta beslut i grupp. Verksamheten används även av andra grupper som till exempel föreningar, arbetslag och skolklasser.

Demokratiprocesser på fritidsgårdar

Fritidsgårdarna i Kumla vänder sig till unga från årskurs 6 och uppåt. Fritidsgården ska vara en offentlig utvecklingsmiljö för besökaren – det betyder att besökaren under sin tid på gården ges möjlighet att utvecklas i en drogfri, jämställd och *demokratisk miljö*. Fritidsgårdarna arbetar medvetet med gårdsråd och i enkäten poängteras fritidsledarens ansvar och kompetens: Målet med verksamheternas demokratiprocesser är att de unga ska få tillgång till färdigheter och insikter för att agera som goda samhällsmedborgare och vara aktiva i demokratiska beslutsprocesser.

Kungälv

Ungdomsfullmäktige

Ungdomsfullmäktige består av elever från årskurs 8 och 9. De håller möten med samma frekvens som kommunstyrelsen i kommunen. Vid mötena deltar politiker – de har en rådgivande roll. Målsättningen med Ungdomsfullmäktige är att de unga ska få möjlighet att pröva rollen som ledamot. Eftersom politiker deltar vid Ungdomsfullmäktiges möten möjliggörs också ett erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan unga och politiker som kan påverka övrig planering och beslut som fattas i kommunen.

Påverkansmöte

På fritidsgårdarna hålls öppna möten för besökarna. Syftet är att de praktiskt ska få träna sig i demokrati och samtidigt påverka och vara med och utveckla verksamheten på fritidsgården

Analys av enkät på fritidsgårdarna

Varje år genomförs en enkätundersökning bland besökarna på fritidsgården för att mäta kvaliteten i verksamheten samt för att se i vilken mån brukarnas sociala behov har blivit uppfyllda. Svaren utgör underlaget för verksamhetsplanen och för det fortsatta utvecklingsarbetet. Fritidsgårdsbesökarna är delaktiga i hela processen. Den färdiga analysen presenteras för politikerna i kommunen. Syftet är att göra unga delaktiga i utveckling och uppföljning av verksamheten.

Kommuner som har en årlig process för hur barns och ungas åsikter tas tillvara och som erbjuder ett antal verksamheter/forum för att stimulera engagemang

Den tredje gruppen erbjuder en rad olika verksamheter/forum genom vilka unga kan ha inflytande och kontinuerligt lämna sina åsikter som underlag i den kommunala planeringen och beslutsfattandet. De har ett system för att ta tillvara ungas synpunkter och åsikter samt beskriver verksamheter som möter olika ungdomsgruppers behov. I dessa kommuner finns också en ambition att förmedla kunskap om hur demokratiska processer fungerar i en kommun och vilka rättigheter och skyldigheter man har som medborgare.

Skellefteå

Fritidsgård

Fritidsgårdarna har planeringsgrupper som fungerar som brukarråd. Med vuxenstöd planerar och genomför unga arrangemang för unga. Verksamheten riktar sig till unga i åldern 13–16 år.

Ungdomens hus

Ungdomens hus har brukarråd där unga planerar och genomför arrangemang och bedriver verksamhet för unga. Verksamheten riktar sig till gymnasieåldern och äldre.

Ungdomsfullmäktige

Ungdomsfullmäktige genomförs vartannat år och förbereds inom ramen för skolans arbete. Eleverna formulerar motioner som därefter behandlas på Ungdomsfullmäktige och som går vidare till respektive nämnd. Återkoppling sker till ungdomarna. Syftet är att skapa möten mellan unga och politiker samt att påverka politikerna att göra insatser och fördela resurser enligt ungas förslag.

Västerås

Ungdomsfullmäktige

Ungdomsfullmäktige riktar sig till elever i årskurs 8 och 9. Motioner förbereds inom ramen för skolans arbete. Den politiska ledningen i kommunen besöker skolorna. En avslutande debatt sker varje vår. Debatten genomförs som ett regelrätt kommunfullmäktigesammanträde. Målet med verksamheten är att unga ska ha ett reellt inflytande. Presidiernas besök i skolorna leder till diskussioner mellan unga och politiker. I enkäten uttrycker man det som *lärande samtal* mellan unga och politiker.

Påverkansgrupper

Påverkansgrupper består av unga som särskilt arbetar med miljöfrågor. Dessa träffar tjänstemannaforum två till tre gånger per termin och för på så sätt in sitt arbete i kommunen. Syftet är att ungas röst ska utgöra en del av underlaget i beslutsprocessen. Fritidsgårdsbesökare i åldern 10–18 år deltar.

Fokusgrupper

Fokusgrupper bildas utifrån intresse i olika sakfrågor. Respektive grupp träffar fyra till sex gånger per termin ett tjänstemannaforum som har till uppgift att föra in gruppernas kunskaper och synpunkter i den reguljära planeringen och beslutprocessen i kommunen. Verksamheten riktar sig till 10–18-åringar som besöker fritidsgårdarna i kommunen.

Gruppverksamheter

Grupper bildas utifrån ungas intresse som de formulerar själva. En gång i månaden träffar de unga tjänstemannaforum som har till uppgift att föra in gruppernas kunskaper och synpunkter i den reguljära planeringen och beslutprocessen i kommunen. Unga i åldern 10–18 år kan bilda grupper.

Stormöten

Stormöten är öppna forum som rör den konkreta verksamheten på fritidsgården. Fritidsgårdsbesökare får inflytande och kan gemensamt påverka sin verksamhet. Syftet är skapa goda relationer sinsemellan, öka delaktigheten i verksamheten och fatta bra genomtänkta beslut.

4.3 Unga i utanförskap

I uppdraget ingår att särskilt uppmärksamma goda exempel på arbete med inflytande bland unga i utanförskap och som i mindre utsträckning än andra deltar i den demokratiska processen. I detta avsnitt för vi en kort diskussion kring hur kommunerna arbetar med detta. Det framkommer tydligt i vår enkätundersökning att de flesta kommuner arbetar med generella inflytandeformer som är öppna för alla. Det är färre som har uttalat att de har riktade insatser för att nå unga i utanförskap. Nedan ger vi några exempel på hur arbetet kan se ut.

Det finns anledning att tro att det oftast är unga med starkt socialt och kulturellt kapital som engagerar sig i inflytandeforum. I dessa forum finns inte särskilt många av de unga som beskrivs som att de lever i någon form av utanförskap. Det kan i sammanhanget vara intressant att diskutera kring på vilka nivåer inflytandearbetet ska börja. I arbete med unga som har sämre förutsättningar och som i mindre utsträckning deltar i demokratiska forum blir inflytandefrågor på individ- och gruppnivå viktiga. För att kunna nå unga i utanförskap behövs ett starkare fokus läggas på dessa perspektiv.

För unga i utanförskap blir frågor kring inflytande och delaktighet i vardagen som familj, skola, fritidsaktiviteter och arbete särskilt viktiga. Om en ung person får erfarenhet av delaktighet och inflytande i ett gruppsammanhang kan det kanske skapa ett engagemang kring inflytande på samhällsnivå. Frågan om pedagogik och vilken roll och attityd den vuxne intar blir central. Ledares agerande får en avgörande betydelse för om inflytande och delaktighet skapas i verksamheten. Inom skola och fritidsaktiviteter finns möjlighet att delta i inflytandeorgan av skilda slag som elevråd, föreningsstyrelse och gårdsråd. Tendensen är dock att det även här oftast är unga med starkare kulturellt och socialt kapital som medverkar.

Ungdomsstyrelsen har i ett par regeringsuppdrag under 2000-talet gett stöd till och uppmärksammat verksamheter för unga i utanförskap. Mellan 1997 och 2001 arbetade myndigheten med ett *Samverkansprojekt* där 15 mellanstora kommuner deltog. Syftet var att utveckla samverkansformer mellan kommunerna och föreningslivet för att stärka arbetet bland unga i riskmiljöer. I praktiken kom satsningen även att innefatta utveckling av samverkansformer mellan kommunala enheter. Mellan 2006 och 2008 arbetade Ungdomsstyrelsen med regeringsuppdraget *Förebyggande och främjande ungdomsverksamhet* riktat mot unga i riskmiljöer. Fokus låg på verksamheter och aktiviteter inom ungas fria tid. En stor del av satsningen omfattade kompetensutveckling för de yrkesgrupper som befinner sig i sådan verksamhet.

Inom ramen för dessa båda satsningar finns erfarenheter från en mängd olika projekt med fokus på unga i utanförskap. Till stor del har det handlat om mötesplatser för unga. Det kan vara fritidsgårdar, företrädesvis för åldern 13–16 år, ungdomens hus och liknande verksamheter för de äldre från 16–25 år.

Forskning visar att unga i riskzon är en överrepresenterad grupp på fritidsgårdarna vilket gör de verksamheterna till en särskilt viktig arena för inflytande och delaktighet för dessa unga (Blomdahl & Claesson 1989, Persson 2006, Ungdomsstyrelsen 2008c).

Genom den kartläggning som myndigheten genomfört i kommunerna och i samtal med fokusgrupper har det framkommit att många kommuner medvetet och aktivt arbetar med rekrytering från fritidsgårdarna till det lokala inflytandeforumet. Det visar sig att när fritidsgårdarna involveras är det mer sannolikt att unga i utanförskap deltar.

I Ungdomsstyrelsens forskarantologi, *Mötesplatser för unga* (Ungdomsstyrelsen 2008c) diskuteras socialiseringsprocesser, identitet samt ungas delaktighet och inflytande med särskilt fokus på unga som riskerar att hamna i utanförskap. Flera forskare och experter kopplar identitet och socialisation till färdigheter som krävs för att vara delaktig och påverka. Att få möjlighet att göra saker tillsammans med andra och att få känna engagemang är grunden för att först vilja och sedan även skaffa sig de färdigheter som krävs för att även bli en aktiv medborgare. I antologin lyfts de informella läroprocessernas betydelse för ungas delaktighet fram. Samtliga författare belyser ledarrollen och menar att den vuxnes agerande är avgörande. Antologin tar även upp tidigare forskning som visat på risker för en negativ socialisation i gruppverksamhet med unga i riskzon om inte en genomarbetad och planerad verksamhet står till buds.

I boken *Kloka möten* (Trondman 2003) söker Mats Trondman, ungdomsforskare och professor i kultursociologi, utifrån en fallstudie av en mötesplats för unga i åldern 15–17 år formulera en modell för delaktighet som metod i arbetet med unga i riskzon. Boken gavs ut inom ramen för Samverkansprojektet. Författaren poängterar vikten av att den vuxne tar ansvar för ungas inflytande. Utsatta unga, som har stor frånvaro av delaktighet och en stark misstro mot politiker och partipolitik, behöver få känna tillhörighet och en känsla av att bli tagna i anspråk. I den refererade fallstudien beskrivs hur ungdomsdemokratifrågan i den aktuella kommunen rört sig *från vuxnas försök att skapa formella institutioner för ungdomars demokratiska inflytande till vuxnas mobilisering av en vardaglig delaktighetskultur där ungdomar befinner sig* (s.88).

Demokrati- och inflytandearbetet beskrivs alltså som praktiserande av en vardaglig delaktighetskultur. I den betonas att personalen behöver fånga situationer och ögonblick i verksamheten som gör att unga känner sig tillhöriga och delaktiga. De behöver vara lyhörda för besökarnas idéer, förslag och önskemål men också komma med egna förslag i rätt sammanhang. Personalen behöver också agera direkt och se till att ungdomarna dras in i planering och genomförande.

Trondman beskriver sju praktiker som sammantaget kan utgöra en *vardaglig delaktighetskultur* i syfte att ge unga en reell känsla av tillhörighet och vilja till inflytande: Personalen måste visa en vilja till *närvaro* i verksamheten och att de vill vara där tillsammans med besökande ungdomar. De måste också vara där med ett situationsanpassat *kontaktsökande* och visa *tilltro* till besökarna – att personalen tror att unga i riskzon kan utveckla sin sociala produktivitet. I förlängningen kan de i praktisk handling synliggöra besökare och *ge dem erkännande*. Det är också nödvändigt att de vuxna *sätter gränser* som är beroende på individ, relation och situation. Han menar vidare att dessa fem praktiker måste vara verk samma i varje *ögonblick*. Vardagens delaktighetskultur är ingen tillfällig kommunikationsteknik. Den sjunde och sista punkten innefattar en förståelse av att det är ett *professionellt* arbete. De sammanfattande komponenterna för att iscensätta inflytande för unga i utanförskap i denna fallstudie handlar om att tillhandahålla en mötesplats, en vardaglig delaktighetskultur och vuxenansvar.

I Göteborg finns fritidsgården Mixgården, belägen i Hammarkullen, som har lyfts fram som ett gott exempel på arbete med unga i ett utanförskapsområde. Forskarna Thomas Jordan och Pia Andersson har utvärderat och dokumenterat verksamheten vid Mixgården med stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå) och Tryggare och mänskligare Göteborg. Deras rapport *Fritidsgården – en plats för samhällsbyggande?* (Jordan & Andersson 2007) lyfter fram hur en fritidsgårdsverksamhet kan underlätta för unga med ogynnsamma sociala förutsättningar att finna konstruktiva vägar in i vuxenlivet och hur verksamheten kan få samhällsbyggande och brottsförebyggande effekter. Mixgårdens arbetssätt presenteras under sex rubriker:

1. Etablera trygga och stabila relationer med ungdomarna
2. Gestalta fritidsgårdens miljö och klimat
3. Samtal med enskilda ungdomar
4. Hantering av kritiska incidenter
5. Fri tidsgårdens aktiviteter
6. Fritidsgårdens områdesarbete och nätverk.

Med detta arbetssätt byggs förtroendefulla relationer med ungdomarna där personalen engagerar dem i jagstärkande och lärande processer. Personalen arbetar med att skapa relationer som involverar ungdomarna i det omgivande lokalsamhället. Författarna menar att personalens starka relation till ungdomarna bygger på att de håller fasta och konsekventa ramar gentemot ungdomarna. Det innefattar att upprätthålla gränser och att våga konfrontera i kombination med hög transparens mot besökarna. Jordan och Andersson reflekterar över möjligheten att återskapa Mixgårdens arbetssätt på andra platser och konstaterar att varje plats har sin unika förutsättning men att sådana saker som personaltäthet, kompetens, gruppsammansättning och resurstilldelning har stor betydelse. De menar vidare att det finns ett stort antal fritidsgårdar i landet som bedriver ett tålmodigt arbete för att unga ska kunna utveckla de resurser som behövs för att på ett positivt sätt kunna integrera sig i samhället.

I ett kapitel i antologin *Mötesplatser för unga* (Ungdomsstyrelsen 2008c) lyfter journalisten Magnus Nordqvist fram lärandet på Mixgården. Han menar att personalen skapar ett lärande genom att sätta ungdomarna i relation till det omgivande samhället och på så sätt göra dem delaktiga i samhällsfrågor. Den dagliga dialogen binder samman ungas situation med större samhällsfrågor och hur Hammarkullen är en del av ett större samhällssystem. Deltagandet kan då leda ungdomarna ut ur rollen som objekt för andras "integration" till ett eget agerande. Nordqvist knyter exemplet Mixgården till den brittiska pedagogikprofessorn Gert Biestas diskussion kring lärande och bildning. Biesta lyfter frågan om hur och var barn och unga kan bli handlande subjekt. Han menar att man blir subjekt i sin egen och samhällets utveckling genom handling som någon svarar på och bjuder motstånd till. Då bekräftas och utmanas individen. I sin text menar Magnus Nordqvist att exemplet Mixgården är en bra illustration för Biestas resonemang.

Christer Fritzell, professor i pedagogik vid Växjö universitet, menar att pedagogisk forskning kring demokrati i huvudsak haft fokus på frågor om utbildningssystemets tillgänglighet och jämlikhetsskapande funktion samt demokrati i termer av individuell frihet att välja och frågan om möjlighet till styrning och kontroll av det pedagogiska arbetet (Fritzell 2003). Han efterfrågar en demokratisk pedagogik som fokuserar på frågan om inflytande i didaktiken och i den pedagogiska praktiken. Ett sådant perspektiv anknyter till det deliberativa demokratibegreppet och Fritzell utvecklar också något han benämner som *deliberativt lärande*. Det skiljer sig något från den politiska deliberationen som han kopplar till kollektiv viljebildning och beslutfattande. Ett deliberativt lärande knyter samtal och argumentation till just ett lärande snarare än till att söka nå konsensus eller klargörande kring oenighet i olika frågor.

Under senare år har intressanta exempel vuxit fram som involverar unga i utanförskapsområden i formaliserade inflytandeforum. Länspolismästaren i Stockholm, Carin Götblad, har introducerat ungdomsråd inom alla polisdistrikt i Stockholms län. Det första ungdomsrådet startades 2005 och består av unga från hela länet. Numera finns ungdomsråd i alla åtta polismästardistrikt i Stockholms län och även inom andra polisdistrikt i Sverige. Där är det de högsta cheferna, polismästarna, som håller i ungdomsråden.

Ungdomsråden är ett forum där polisens högre chefer träffar unga människor för att prata om deras villkor och vad de tycker om polisens arbete. Genom ungdomsråden lär sig också ungdomarna mer om polisen. Syftet är att förbättra polisens arbete, förhindra att unga blir kriminella och öka ungas förtroende för polisen.

Ett ungdomsråd består av cirka 10-30 ungdomar. De träffar polischeferna fyra eller fem gånger om året. Ofta ingår ett studiebesök i någon polisverksamhet. Under mötena diskuterar ungdomarna och cheferna till exempel:

- brott
- otrygghet
- hur polisen och ungdomar bemöter varandra
- hur man kan förhindra att unga begår brott.

De unga som ingår i ungdomsråden deltar frivilligt och ideellt. De rekryteras genom tidigare kontakter med polisen och med hjälp av fritidsledare, föräldrar och sociala myndigheter.

I Nacka kommun har man på försök initierat lokala ungdomsbrån i fem stadsdelar. Deras syfte är:

- * att skapa en plattform där unga kan kanalisera sina problem och känna att de får ett reellt stöd från de vuxna aktörer i lokalsamhället som har möjlighet att göra något åt problemet.
- * att skapa former för att ta tillvara ungas eget engagemang och vilja att agera brottsförebyggande i området samt att förstärka ett medborgerligt ansvar.
- * att få en beteendeförändring hos ungdomar genom att de utbildas i brottsförebyggande teorier och metoder och därmed få en ökad insikt om vad deras beteende och handlande får för konsekvenser för dem själva och deras omgivning.

I diskussionen kring ungdomsbrott fann kommunen att det saknades en direktkontakt med unga. Kunskap och information kom ofta genom andrahandsuppgifter från skolor och fritidsgårdar.

Rekrytering till ungdomsbråna har skett via skolor och fritidsgårdar. De har delvis haft svårigheter i rekryteringen men idag har varje råd mellan 6 och 15 ungdomar och en ansvarig projektledare. På mötena tas frågor upp kring hur unga upplever olika problem och som de anser att vuxna ska ta större ansvar för. Ett ungdomsbrå kan också vara remissinstans och delta i tolkningen av olika undersökningar, till exempel kommunens drogvaneundersökning. De kan också komma med egna förslag till lösningar på problem de identifierat. Man har också genomfört ett stormöte med alla lokala ungdomsbrå tillsammans med lokala politiker. Det finns en tydlig koppling mellan ungdomsbråna och kommunens brottsförebyggande råd.

Fältassistenter i stadsdelen Skärholmen i Stockholm har i sitt fältarbete med unga i riskzon upprättat ett ungdomsråd som en medveten strategi i arbetet med målgruppen. Sedan tre år tillbaka arbetar ett par fältassistenter med att söka kontakt med unga som verkar vara bra förebilder och ledare. De involveras sedan i olika uppgifter och uppdrag som nattvandring och att delta i stadsdelens ungdomsråd. Ungdomsrådet röstas fram av alla högstadieskolor. Ambitionen är att ungdomsrådets deltagare ska lära sig demokratins spelregler genom aktiv handling och därför skapas olika projekt som rådet medverkar i. Fältassistenter vill ge ungdomarna ett instrument som lär dem att förstå demokrati i praktiken.

Ett annat initiativ som vuxit fram de senaste åren är förortsriksdagen som Sveriges Unga Muslimer initierat. Det är ett treårigt utvecklingsprojekt mellan 2006 och 2009. De vill skapa en återkommande stor mötesplats av unga och för unga i Sveriges förorter. Förorterna behöver fler arenor för kultur och demokrati. På många håll har det kommit igång en rörelse bland gräsrotterna för att skapa mötesplatser för möten och eget skapande. Detta vill projektet *Förorternas riksdag* ta tillvara och utveckla.

Syftet är:

- att en ny årligt återkommande mötesplats skapas av och för unga i Sveriges förorter. Tanken är att mötesplatsen ska fundera som inspirationskälla och forum kring demokrati, politik och samhällsengagemang.

- att fungera som brobyggare och integrationsskapare mellan unga som bor i förorterna och etablerade ideella organisationer och politiska partier. En dörröppnare mellan den oinvigde individen och den etablerade organisationsvärlden. Förorternas riksdag har stora förutsättningar att ta tillvara och använda etablerade kanaler och ge påverkansmöjligheter till nya grupper av människor som idag kanske inte tror på exempelvis politikens möjligheter. I projektet vill Förorternas riksdag utveckla verktyg för att säga *"Jo, det är metoderna och mötesplatserna som behöver anpassas efter människorna – inte bara människorna efter mötesplatserna"*.

Rent praktiskt innebär det att se möjligheterna för bland annat muslimska unga att inte nödvändigtvis välja att engagera sig i en organisation med bara unga muslimer, utan också i politiska partier och intresseorganisationer utan religiös koppling. Alltså – integration även i organisationsvärlden.

4.4 Informations- och kommunikationsteknik för att främja ungas inflytande

Ungdomsstyrelsen har tolkat uppdraget från regeringen som att det som efterfrågas är en beskrivning av IKT med ett uttalat syfte att främja just ungdomsgruppens inflytande. Faktum är dock att nästan alla demokratirelaterade IKT-satsningar i kommunerna oftast saknar åldersgränser och därmed är möjliga att använda för såväl unga som äldre. Under förutsättningen att de unga känner till dessa och använder dem.

I de följande avsnitten presenteras en del av det arbete som sker för att främja ungdomsinflytande med stöd av IKT i svenska kommuner och landsting med hjälp av exempel. Det handlar då i första hand om att fokusera på de fall av teknikanvändning som i någon mån är unika och prövar nya lösningar.

I följande avsnitt redogörs för ett antal exempel på verksamheter där IKT används för att främja medborgarnas inflytande. Exempelen som presenteras är resultatet av en genomgång av 48 kommuners och landstings arbete med dessa frågor. Urvalet av kommuner och landsting bygger till största delen på de kommuner och landsting som ingår i Sveriges kommuners och landstings projekt *Ungdomsdialog* och som tillfrågats om och i så fall hur de idag använder IKT i syfte att främja ungas inflytande.¹ Av dessa 55 kommuner svarade 39 (71 procent). Utöver kommunerna i ungdomsdialogen ingår även nio kommuner som valts ut efter att informanter med god kännedom om IT-strategi samt arbete för ungas inflytande i svenska kommuner konsulterats.² De exempel som redovisas är i de flesta fall verksamheter som riktar sig särskilt mot unga. I några fall tas dock även verksamheter upp som är öppna för alla medborgare (inklusive unga) i en kommun. Poängen är att lyfta fram verksamhetsformer med potential att främja ungas inflytande.

Forum för dialog

Barbrobetalar i Kungsbacka kommun

I augusti 2005 startade Kungsbacka kommun webbplatsen barbrobetalar.se. Avsikten var att öka kommunpolitikernas kunskap om vad de unga invånarna tycker. På webbplatsen kan unga i åldern 14–20 år under två veckor i början av varje termin lämna förslag om vad de vill ska bli bättre i kommunen. Vanligen kommer mellan 100 och 200 förslag in. Sedan kan de rösta på förslagen. Vid omröstningarna deltar vanligtvis mellan 1 000 och 1 500 unga (www.barbrobetalar.se).

De förslag som fått flest röster diskuteras sedan i ett så kallat rådslag mellan ungdomarna och politikerna. Alla unga i Kungsbacka som vill får vara med. Om det dyker upp vuxna på mötet så får de hålla väldigt låg profil. Det är viktigt att den ungdom som lämnat ett förslag själv kommer till rådslaget och presenterar sitt förslag. Så många ungdomar som möjligt som röstat på respektive förslag uppmuntras att komma till rådslaget. Mötena har haft allt från 2–150 deltagare.

Förslagen som kommer in från de unga handlar om både små och stora frågor. De förslag som får flest röster rör ofta fritidsaktiviteter som skateboardanläggningar, BMX-parker och ishallar. Det kan också handla om kommunikationer som bussförbindelser och för höga priser i lokaltrafiken eller om otrygga utemiljöer och skolmiljöer eller om caféer, ungdomsbostäder, simhallar, skolmat och internetcaféer eller om placering av fritidsgårdar.

Politikerna tar sedan förslagen och ungdomarnas synpunkter med sig till kommunfullmäktige eller till någon av de politiska nämnderna. Vid varje rådslag skrivs en rapport som ansvarigt kommunalråd läser upp på nästa kommunfullmäktigemöte. De politiker som deltagit kan då också komplettera och svara på frågor. På rådslagen är ambitionen att låta politiker som har ansvar för de frågor som tas upp delta och dessa tar ofta med sig frågan vidare till respektive nämnd eller annan lämplig instans.

¹ Projekt Ungdomsdialog startade hösten 2008 och är ett projekt där kommuner och landsting ska utveckla sina metoder för ungas delaktighet och inflytande. Tanken är att utveckla former där dialog med unga, och resultaten från denna, på ett systematiskt sätt ingår som en naturlig del i styr- och beslutsprocesser. Projektet samordnas av Sveriges kommuner och landsting (SKL 2008).

² Informanter har varit: Hansi Carlson, IT-strateg, SKL, Per-Uno Frank, handläggare, Ungdomsstyrelsen och Anders Nordh, IT-strateg, SKL. Kommuner som tillkommit är: Bromölla, Eslöv, Gnosjö, Hörby, Lidköping, Malmö, Svenljunga, Uddevalla och Västerås.

En del av de ungas förslag har genomförts och andra inte. Vissa frågor får en lösning direkt på rådslaget, andra är under utredning och ytterligare andra har avslagits.

Ungdomssamordnaren menar att en viktig del av barbrobetalarna ligger i själva mötet. Ungdomar som har ett förslag och tankar kring detta får träffa ansvariga beslutsfattare som lyssnar och kan förklara förutsättningarna för att förverkliga förslagen, vilket blir väldigt pedagogiskt. Hon betonar även att det är mycket viktigt att ungdomarna känner att de blir tagna på allvar.

Inflytandeforumet barbrobetalarna kräver ständig utveckling menar ungdomssamordnaren. I början handlade det mycket om tekniska lösningar på webbplatsen. Inte minst hur röstningen skulle gå till. På senare tid har det handlat om hur man samlar in förslag och får unga att bli intresserade. Därefter har det tillkommit flera andra delar, till exempel jobbar ungdomarna nu i olika intressegrupper.

Barbrobetalarna har också ett eget forum där chatten 7:7 finns, vilket innebär att man kan chatta med en beslutsfattare den sjunde dagen varje månad klockan 7. Det finns också en barbrobetalargrupp som fungerar som ett ungdomsråd med att utveckla inflytandeforumet och med att få till en bättre dialog mellan unga och beslutsfattare i kommunen. Kopplad till barbrobetalarna finns också en funktion som kallas barbrobankomat. Detta är Kungsbackas version av "pott med pengar" och utgör en summa pengar som fördelas mellan olika mindre projekt i kommunen som initieras av unga.

I de ungas utvärdering av rådslagen tycker de att politikerna och tjänstemännen från kommunen lyssnar bra på de unga. Vid något rådslag framkommer dock att man inte tyckt att beslutsfattarna lyssnat tillräckligt och att det känts som om de bestämt sig för att säga nej redan innan rådslaget. Det har också framkommit att en del unga tycker att det pratas för länge om trista och krångliga grejer. Kopplad till webbsidan barbrobetalarna.se finns också ett chattforum där unga kan starta diskussioner i olika frågor samt vid vissa tillfällen även chatta direkt med kommunpolitiker (Kungsbacka kommun 2009-03-02 e-post).

Dialog unga Umeå

Dialog unga Umeå är en modell för ungdomsinflytande där unga Umeåbor får berätta hur de vill utveckla kommunen. Dialog unga Umeå genomförs vartannat år och vänder sig till unga i åldern 13–25 år. Centralt i dialog unga Umeå är en webbaserad enkät där unga kan uttrycka sina uppfattningar.

I sin helhet består dialog unga Umeå av fem delar, tycka, lyssna, svara, göra och utveckla.

Steg 1 innebär att Umeås unga får möjlighet att tycka till i den webbaserade enkäten.

Steg 2 innebär att intresserade ungdomar (brukar vara cirka 30 stycken) får bearbeta de synpunkter som inkommit genom enkäten och ta fram det viktigaste. Materialet presenteras sedan för politiker, vanligtvis ett trettiotal, som i detta skede bara får lyssna. Efter dessa presentationer följer alltid en fikastund med möjlighet till att mingla och diskutera vidare.

Steg 3 går ut på att materialet sorteras in under berörd nämnd/förvaltning som ska svara på vad som görs i de olika frågorna eller vad som planeras att göra.

Steg 4 handlar sedan om att genomföra planerade åtgärder, eventuellt tillsammans med berörda ungdomar.

Steg 5 är en utvärdering av den genomförda dialogomgången av Tyckas styrgrupp tillsammans med en grupp unga för att hitta förbättringsåtgärder. Exempel på tänkbara förbättringsåtgärder är om det som idag bara ska vara möjligt att lämna in synpunkter tre veckor vartannat år eller om dialogen ska genomföras oftare?

I den webbaserade enkäten (Tycka) har man valt att ställa öppna frågor till de unga för att inte styra svaren alltför mycket. I 2008 års omgång av Tycka ställdes frågor inom områdena inflytande och delaktighet, boende, arbete, kultur, fritid, utbildning samt trygghet och hälsa. Själva frågeformuläret är placerat på kommunens webbplats (www.umea.se/tycka) men har länkar till sig från ett flertal andra webbplatser som Umeås unga använder sig av. Exempelvis skolornas webbplatser, Umeås största community – apberget.se, de kommunala bibliotekens datorer och fritidsgårdarnas hemsidor (Umeå kommun 2009-02-25 e-post).

Tanken med Tycka och Dialog unga Umeå är att ge unga ett direkt inflytande i de kommunala nämndernas och förvaltningarnas verksamhetsplaner. I januari 2007 presenterade ungdomarna resultatet av den första dialogen för politikerna i kommunen. Platsen var då fullmäktigesalen och politikerna placerades på läktaren där de lyssnade till vad stadens unga vill att framtidens Umeå ska innehålla. Synpunkterna som kommer in från de unga presenteras också i Umeås nämnder och förvaltningar. Processen resulterar bland annat i att ungas synpunkter förs in i förvaltningschefernas årliga omvärldsanalys som är tjänstemännens bidrag till politikernas budgetprocess. Ungas uppfattningar kommer på så sätt även med i diskussioner som förs inom och mellan de politiska partierna. I kommunfullmäktiges budget- och verksamhetsplan för 2008 och 2009 går det enligt Umeå kommuns webbplats att se konkreta resultat av Tycka och av ungas uppfattningar (www.umea.se/tycka).

Malmöinitiativet

I februari 2008 beslöt kommunstyrelsen i Malmö att genomföra Malmöinitiativet för att öka engagemanget och delaktigheten hos såväl Malmöbor som förtroendevalda. De ville också öka intresset för politik, nå nya grupper för dialog, öka kunskapen om kommunen bland kommuninvånarna samt öka valdeltagandet i de allmänna valen (www.malmo.se/servicemeny/paverka).

På Malmöinitiativets webbplats är alla kommuninvånare välkomna att lämna in förslag och synpunkter inom olika politiska sakområden. Det finns sålunda inga restriktioner på grund av ålder, alla kan skriva förslag. Malmöinitiativet är även öppet för personer som inte är bosatta i Malmö, men som på något annat sätt påverkas av Malmö stads verksamheter. En rekommendation som ges till användarna av Malmöinitiativets forum är att ett förslag generellt sett bör vara relevant i en fråga eller inom ett ansvarsområde som en nämnd i Malmö stad hanterar (www.epet-malmo.public-i.tv/).

De förslag och synpunkter som läggs upp på Malmöinitiativets webbsida kan sedan aktivt diskuteras och kommenteras i ett forum. Varje förslag får en egen tråd i diskussionsforumet, där alla som registrerar sig kan diskutera förslaget och relaterade frågor. Det är även möjligt för förslagsställaren att förtydliga sitt initiativ.

Förslagen kan också få stöd av andra kommuninvånare genom att dessa "skriver under" förslaget. Denna del av initiativet fungerar alltså som en elektronisk form av namninsamling. När stöd ges till ett förslag förs kommuninvånarens namn och adress upp på namnlistan för initiativet. Systemet bakom Malmöinitiativet gör det även möjligt för den som lagt ett förslag att ge bakgrundsinformation, lägga till länkar till andra webbplatser, ladda upp bilder och utveckla resonemangen.

I Malmö stad finns en organisation som tar hand om förslagen från Malmöinitiativet, dels för att övervaka diskussionsforumet, dels för att se till att förslag och kommentarer inte bryter mot villkoren för användandet. Initiativen blir även tillgängliga på storskärm i Gullbergrummet i Stadsbiblioteket, vilket ger Malmöborna ytterligare möjlighet att ta del av och reagera på de olika förslagen (www.malmo.se/servicemeny/paverka).

Slutdatum för ett Malmöinitiativ sätts av den som lägger förslaget. När slutdatumet är nått stängs möjligheten att samla namnunderskrifter och förslaget sammanställs i en rapport. Den som lagt förslaget bestämmer själv när tillräckligt många har skrivit på och förslaget kan sammanställas. Eventuell återkoppling från en handläggare bifogas i förslaget, till exempel om en politiker valt att ta upp hela eller delar av initiativet i en nämnd. Initiativtagaren har sedan en sista möjlighet att skriva en kommentar innan förslaget avslutas. All text kommer att vara synlig i sin helhet.

Medborgardialog i Botkyrka

Det finns ett antal kommuner i Sverige som bedriver ett tämligen utvecklat arbete med medborgardialog på sin webbplats. Många av dessa mer sammansatta modeller för medborgardialog innehåller ungefär samma beståndsdelar och vi väljer därför att redovisa en av dessa kommuner, Botkyrka, som ett exempel. Den modell som presenteras här är inte en modell för inflytande som riktar sig specifikt till unga utan till alla Botkyrkas invånare oavsett ålder.

Från förstasidan på Botkyrka kommuns webbplats (www.botkyrka.se) navigerar man sig med ett knapptryck fram till sidan *så kan du påverka*. Där anges tydligt ett antal olika möjligheter. Det första alternativet är att lämna synpunkter till kommunen. I ett särskilt webbformulär är det enkelt att lämna synpunkter på kommunens service. Inom 14 dagar utlovas ett svar på hur den inkomna synpunkten ska hanteras.

Det andra alternativet är att lägga ett formellt medborgarförslag. Under fliken *medborgarförslag* beskrivs vad som gäller för att lämna medborgarförslag och där får man enkelt fram ett webbformulär med vars hjälp det lämnade förslaget skickas direkt till kommunen.

Det tredje alternativet är *e-dialogen* som är ett diskussionsforum där kommuninvånare kan diskutera frågor med såväl kommunala beslutsfattare som andra medborgare. I Botkyrka har man valt att arbeta med dialogforum för olika kommundelar. I vissa av dessa kommundelar deltar medborgare, politiker och tjänstemän i dialogen. I andra är politikerna mindre aktiva och låter istället politiska tjänstemän vara aktiva. Genom e-dialogen finns även vid vissa tidpunkter möjlighet att chatta direkt med politiker. I Botkyrka arbetar man även med medborgarpaneler. I denna kommun har dock inte medborgaren själv möjlighet att fritt välja att delta i panelen utan medverkan baserar sig på ett slumpmässigt urval av kommuninvånare (www.botkyrka.se/e-dialog).

Under fliken *så kan du påverka* finns även andra alternativ till påverkan i Botkyrka som inte i samma utsträckning baserar sig på IKT. Dessa alternativ är i Botkyrka ungdomsfullmäktige (www.buuf.se) och dialogmöten med lokala politiker.

Var med och påverka i Uddevalla

Uddevalla kommun har en mycket välutvecklad struktur för webbaserad kommunikation med sina kommuninvånare. Invånarna har möjlighet att lägga medborgarförslag direkt på webben. Kommunen har även en webbaserad funktion där kommuninvånare kan ställa frågor till ett urval politiker. Det finns också en webbfunktion, *säg vad du tycker*, som innebär att invånare kan lämna synpunkter till kommunens ansvariga tjänstemän inom olika områden. I ett webbaserat formulär går det också att ställa frågor till kommunen. Fullmäktigesammanträdena filmas och går att ta del av i efterhand på kommunens webbplats (www.uddevalla.se/uddevalla/politikochpaverkan).

Medborgarpaneler

Kunskapsbanken i Luleå

På Luleå kommuns webbplats är det möjligt att anmäla sig till *Kunskapsbanken* som är en medborgarpanel för personer mellan 13 och 30 år. Genom att e-posta eller skicka ett sms visar man sitt intresse för att bli deltagare och får då frågor via sms (www.lulea.se/forinvanare/ungdom/majbrittnu).

Idag medverkar 280 unga i Kunskapsbanken. Det är lättare att få de som är i skolåldern att medverka än de som är 18 år och äldre. Maria Palo vid utvecklingskontoret i Luleå understryker att tanken med panelen är att ta tillvara ungas synpunkter i ärenden som rör unga. Exempelvis kan svaren ligga till grund för beslutet att utreda en särskild fråga.

Panel elev i Svenljunga

I Svenljunga kommun finns *Panel elev* som är en webbsida för högstadieelever. På sidan finns ständigt en eller flera enkätfrågor som eleverna besvarar med en enkel knapptryckning. Webbfrågorna används som en slags omröstning kring aktuella frågor. Frågorna är ofta verksamhetsnära och kan till exempel handla om vilken mat eleverna vill äta i skolan, vilka spel de vill kunna låna på biblioteket eller vilka aktiviteter de skulle vilja ha möjlighet att utöva när det är skollov. Inför sportlovet 2009 kunde eleverna exempelvis rösta på vilka aktiviteter de ville att Svenljunga fritidsgård skulle anordna. Resultaten från webbenkäten och hur dessa tas om hand inom kommunen presenteras på webbsidan.

På webbsidan *Panel elev* finns även ett webbformulär där elever kan komma med tips och idéer till kommunen. Några av dessa tips och idéer besvaras under rubriken *Svar på tips* medan andra plockas upp och används som underlag för kommande webbfrågor inom Panel Elev (www.svenljunga.se/kommunen/panelev).

Malmöpanelen

Under hösten 2008 startades även en medborgarpanel i Malmö. Medborgarpanelen är tänkt att bestå av cirka 2 000 Malmöbor som väljs utifrån bland annat ålder, kön, etnicitet och var i staden de bor. I den första frågerundan deltog 1 600 särskilt utvalda Malmöbor innan ärendena gick vidare till beslut i de kommunala nämnderna och styrelserna. Ingen av deltagarna i Malmöpanelen är idag yngre än 18 år. Paneldeltagarna ombeds fylla i cirka fyra frågeformulär per år på internet eller via en pappersenkät och svaren redovisas i diagram och tabeller på Malmö stads webbplats. Frågorna är formulerade av nämnderna i Malmö stad. Deltagarna i panelen kan också bli inbjudna till gruppdiskussioner (www.malmo.se/servicemeny/paverka).

Medborgarpanel i Jönköpings län

Landstinget i Jönköpings län har sedan hösten 2008 en medborgarpanel på internet. I den kan de som är 15 år och äldre och bosatta i Jönköpings län vara med och säga sin mening i frågor som formulerats av landstinget. Svaren blir ett underlag för politiker och tjänstemän i deras arbete. Demokratihandläggaren i Jönköpings läns landsting beskriver medborgarpanelen som ett sätt att synliggöra medborgarnas åsikter via internet eller sms utifrån frågor som ställs av landstinget. Hon betonar att det inte får bli någon typ av klagomur på nätet som en del andra nätbaserade medborgarkontakter lätt blir. Frågorna i medborgarpanelen samlas i olika teman. Under hösten 2008 var temat miljöfrågor. Under vintern och våren 2009 följs detta upp av två ytterligare teman: sex- och samlevnad respektive bemötande i vården. Enligt landstinget ska det maximalt genomföras tio frågeomgångar per år (www.lj.se/medborgarpanel).

När det är dags för en frågeomgång i medborgarpanelen sänds en länk till den uppgivna e-postadressen med ett antal frågor. Paneldeltagarna har två veckor på sig att svara och det går inte att spåra vad en enskild person har lämnat för svar. När svarstiden gått ut sammanställs svaren och en rapport skickas till berörda tjänstemän och politiker. En rapport läggs även ut på medborgarpanelens webbplats så att deltagare och övriga medborgare kan följa arbetet (www.lj.se/medborgarpanel).

Gnosjö värvar paneldeltagare genom Facebook

Gnosjö kommun har sedan 2008 en medborgarpanel som är öppen för kommuninvånare i alla åldrar. Syftet med projektet är att ge politikerna ett bättre beslutsunderlag. Medborgarpanelen är webbaserad och när det är dags för en ny frågeomgång får deltagarna ett e-postmeddelande med en länk till själva enkäten. Det är ungefär lika många kvinnor som män. Majoriteten är mellan 30 och 50 år. Färre än 10 personer är yngre än 26 år. Ämnena som hittills behandlats i panelen är trygghet, kommunens information, kommunalskatten och hur Gnosjö ska marknadsföra sig mot omvärlden (www.gnosjo.se/projektochsamarbeten/medborgarpanel).

I försöken att få medborgare att delta i panelen har Gnosjö använt flera olika kanaler. Dels de traditionella med annonsering och via den kommunala webbplatsen men de har även gjort ett försök att värva deltagare genom Facebook (Gnosjö kommun 2009-03-18 telefonintervju).

Medborgarbudget

Medborgarbudget i Örebro

Medborgarbudget innebär att genom dialogmetoder låta medborgarna vara med och prioritera hur skattemedlen ska användas. Det kan handla om att ge medborgarna möjlighet att delta i prioriteringar av en del eller av hela budgeten. Det vanligaste har varit att medborgarna deltagit i prioriteringar om hur en del av investeringsbudgeten ska användas. Framförallt har medborgarnas prioriteringar använts som underlag för de förtroendevaldas beslut. Men det finns också exempel där medborgarnas prioriteringar blivit det slutliga beslutet. Medborgarbudget används nu i ett flertal europeiska länder, till exempel i Frankrike, Spanien, Storbritannien, Tyskland, Polen, Portugal och Italien. I Storbritannien har ett nationellt policydokument antagits under 2008 där offentlig verksamhet uppmanas att pröva och införa "*participatory budgeting*" till 2012³ (Sveriges kommuner och landsting 2009b). Medborgarbudget innebär dock inte i sig per automatik att IKT används i någon större utsträckning.

Örebro kommun ingår sedan våren 2008 tillsammans med fyra andra kommuner i ett nätverk för medborgarbudget som SKL håller i. Visionen är att öka medborgarnas förståelse för olika prioriteringar och vägval och att involvera dem i viktiga frågor som rör samhällets utveckling. I Örebro, som är först med att pröva medborgarbudget i praktiken, har kommunen valt att rikta projektet mot unga. Skolklasser har valts ut från tre gymnasieskolor i kommunen. Eleverna som deltar i projektet kommer att få vara med och prioritera resurser i en tydligt avgränsad del av investeringsbudgeten för 2010. Uppdraget som eleverna har är att ta fram ett förslag till en eller flera investeringar inom denna pott. Pottens storlek beslutas av kommunstyrelsen och har för 2010 satts till 250 000 kronor. Som stöd i arbetet finns en grupp med kontaktpersoner från kommunen. Tillvägagångssättet är att varje klass arbetar fram ett gemensamt förslag som alla deltagande klasser sedan får ta ställning till genom omröstning. I slutet ska endast ett förslag finnas kvar som den ansvariga politiska nämnden, kommunstyrelsen och slutligen kommunfullmäktige, tar ställning till (www.orebro.se/4561.html). Varken Örebro eller någon annan kommun använder dock ännu IKT i arbetet med medborgarbudget. Sveriges kommuner och landsting och mittuniversitetet har dock gemensamt börjat titta på möjligheterna för IT-stöd i medborgardialogen (Örebro kommun 2009-02-05 e-post).

³ Mer information om medborgarbudget i Storbritannien finns på: www.participatorybudgeting.org.uk.

Ungdomslots

Elektronisk ungdomslots i Luleå kommun

Majbritt.nu är ett förvaltningsövergripande nätverk av tjänstemän från kommunledningskontoret, socialförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen, kulturförvaltningen samt fritidsförvaltningen. Nätverket bildades hösten 2006 och under våren 2007 antog de namnet *majbritt.nu*. Tanken är främst att arbeta utåt mot medborgarna för att tillvarata ungas kompetens och åsikter, bland annat genom att fungera som en mottagare för alla typer av frågor från unga inom kommunen. Vidare har *majbritt.nu* i uppgift att arbeta internt för att lyfta och utveckla ungdomsfrågorna inom kommunen.

En av nätverkets viktigaste funktioner är som ungdomslots. I denna funktion fungerar *majbritt* enligt principen *en väg in* vilket innebär att unga alltid ska kunna vända sig dit oavsett vilken typ av ärende de har till kommunen. Rent praktiskt går det till så att en person som vill kontakta *majbritt.nu* skriver sin fråga eller åsikt i ett webbformulär som är kopplat till kommunens webbplats (www.majbritt.nu). Det är också möjligt att mejla, ringa eller skicka ett sms. *Majbritt.nu* är tänkt att underlätta för unga att påverka det som rör dem och andra unga i Luleå. Det kan handla om skolan, fritiden eller något helt annat, till exempel om att få hjälp med att ordna en rockkonsert, en konstutställning eller ett sportarrangemang. Genom att *majbritt.nu* utgörs av ett nätverk av väl insatta personer menar man att unga på ett enklare och snabbare sätt ska hitta rätt väg in i den kommunala organisationen (www.majbritt.nu).

Utvecklingskontoret i Luleå ser att tack vare *majbritt.nu* minskar risken att ungas frågor och ärenden faller mellan stolarna i den kommunala förvaltningen. Även risken för att flera personer gör samma jobb utan att känna till vad som görs på de andra förvaltningarna minskar. De menar vidare att organisationen kring *majbritt.nu* ger bättre möjligheter att utveckla arbetet med att främja ungas situation över de kommunala förvaltningsgränserna. De menar också att det är större chans att unga tar kontakt med kommunen när de inte först måste ta reda på vem de ska vända sig till (Luleå kommun 2009-03-09 e-post).

Pott med pengar

Udda-valet i Uddevalla

Udda-valet är ett IKT-relaterat ungdomsprojekt som genomförs i Uddevalla. Elever i årskurs 7–9 samt på gymnasiet har under en tid haft möjlighet att lämna in förslag på något de skulle vilja göra för att Uddevalla ska bli miljövänligare, tryggare, roligare och finare, det vill säga öka livskvaliteten för unga (www.uddevalla.se). Förslagen lämnas in via ett webbaserat formulär på kommunens webbplats och får som mest kosta 200 000 kronor att genomföra. Det ska vara en tidsbegränsad aktivitet som ska gynna många unga och inte vara diskriminerande. Förslaget ska genomföras senast 2010.

Alla förslag går igenom av en beredningsgrupp som består av ungdomsrådet, kommunens demokratiberedning och en grupp tjänstemän från olika förvaltningar. Dessa kontrollerar så att förslagen stämmer med reglerna. Beredningsgruppen sammanställer sina synpunkter och skickar dessa till dem som lämnat in förslagen. I detta skede finns möjlighet för förslagsställaren (eller gruppen) att göra små ändringar i förslaget så att det blir ännu bättre. I nästa skede ska förslagsställaren (eller gruppen) ta fram ett utställningsmaterial som visas i en utställning på Bohusläns museum. De utställda förslagen visas även på webben. Därefter sker en omröstning bland alla elever i de deltagande årskurserna. Eleverna får en länk skickad till sin skolmejl där de kan gå in och rösta på sitt favoritförslag. Det förslag som får flest röster genomförs med hjälp av projektpengarna (www.uddevalla.se).

Ungdomsfullmäktige och demokratidagar

Ungdomsfullmäktige i Uddevalla

Uddevalla kommun har ett ungdomsfullmäktige som träffas tre gånger per år. Ungdomsfullmäktige ska ge unga möjlighet att utöva inflytande i frågor som på olika sätt berör dem samtidigt som de ska få ökad kunskap om hur den demokratiska processen i en kommun fungerar. En förhoppning är att verksamheten ska få fler unga att engagera sig. Ungdomsfullmäktige i Uddevalla består av representanter från elevråd på grundskolans högstadier, programrådet på gymnasieskolan, särskolans elevråd, gårdsråd från fritidsgårdar, politiska ungdomsförbund och kommunens ungdomsråd. Ordförande vid varje möte är en person från ungdomsrådet samt en person från kommunfullmäktiges presidium. Sekreterare är kommunfullmäktiges sekreterare samt två ungdomar som utses efter förslag från skolor, fritidsgårdar och ungdomsförbund inför varje möte. Ungdomsfullmäktige fungerar som en rådgivande instans till kommunen. Förslag som får stöd i ungdomsfullmäktige skickas vidare och behandlas i vanlig ordning i den kommunala beslutsprocessen.

Alla unga i Uddevalla uppmanas att komma med förslag till ungdomsfullmäktige. På kommunens webbplats finns ett formulär som kan användas för att lämna förslag. Förslaget kan utformas efter eget önskemål men minst en förslagsställare med namn och adress samt gärna klass och skola måste anges (www.uddevalla.se).

Demokratidagar i Mora

Sedan 2001 har Mora kommun årligen genomfört så kallade demokratidagar för elever i kommunen. Syftet är enligt kommunens webbplats att skapa en idébank och lyfta fram aktiviteter som ska stödja unga att bo och leva på landsbygden och stärka deras inflytande och delaktighet i samhällsutvecklingen. De första åren fungerade demokratidagarna som ett forum för grundskolan, men från och med 2007 är det en representant från varje klass i åldern 9–19 år som samlas under en dag och diskuterar kring ett speciellt tema. På demokratidagarna brukar kring 100 ungdomar delta. Medlemmarna i Mora ungdomsråd är ledare och ansvariga för diskussionerna. I varje grupp finns också en tjänsteman eller politiker med som biträdande ledare. Demokratidagarna i Mora ses idag som ett värdefullt verktyg för Moras politiker och tjänstemän och som en del i införandet av e-demokrati. Demokratidagarnas status i kommunen markeras också av att det är Mora ungdomsråd och kommunstyrelsen som gemensamt bjuder in till och står som värdar för dagen.

Metoden som används under en demokratidag är en förenklad variant av den så kallade *framtidsverkstaden*. Denna är en demokratisk och pedagogisk metod för att tydliggöra gemensamma problem, formulera visioner och utveckla idéer hos en grupp människor (www.mora.se/ung.html; se: dokumentation av demokratidag 2008-10-23). Demokratidagarna i Mora kommun filmas och sänds live via webben och det finns även en chattfunktion kopplad till dagarna. Detta innebär att samtliga skolor, klasser och elever i kommunen har möjlighet att följa diskussionerna och komma med egna inlägg. Efter en demokratidag genomförs en hearing, ibland två stycken med en tids mellanrum. Då samlas en mindre grupp, cirka 35 ungdomar och vuxna, för att tränga djupare in i ett antal aktuella frågor.

Det slutdokument med idéer och förslag som skrivs efter demokratidagarna, och de hearings som hålls, överlämnas till ansvariga politiker och tjänstemän. Enligt Mora kommuns webbplats har mycket hänt och genomförts i kommunen av det som framkommit på demokratidagarna (www.mora.se/ung).

Ungdomsforum i Sundsvall

Sundsvalls kommun arbetar aktivt med ungdomsforum som samlas regelbundet och diskuterar aktuella kommunala frågor av särskild betydelse för unga. Närvarande på ungdomsforum är ansvariga vuxna från de verksamhetsgrenar som diskuteras. Deltagare i ungdomsforum är ofta skolungdomar i åldern 12–15 år, men det förekommer också forum med äldre ungdomar. Alla sammankomster filmas och läggs sedan ut på Youtube där de kan hittas med hjälp av sökorden ungdomsforum och Sundsvall (www.ungisundsvall.se).

Ungdomsråd i Bromölla

I Bromölla kommun finns ett system med ett ungdomsråd och ett ungdomsfullmäktige som bestämmer över 75 000 kronor av kommunala medel. Ungdomsrådet har regelbundna möten med kommunens politiker. En kommunal tjänsteman har som uppgift att stötta och sköta den löpande administrationen kopplad till rådets arbete. På kommunens webbplats finns elektroniska formulär både för att anmäla sitt intresse att medverka i ungdomsrådets arbete och för att lämna synpunkter till ungdomsrådet i frågor man som ung tycker är viktiga att ta upp med beslutsfattarna (www.bromolla.se).

Ungas visioner

Framtidsbåset i Västerås

I Västerås kommun pågick under 2007 och 2008 ett arbete med att ta fram en ny målbild för stadens framtida utveckling. Arbetsnamnet för processen är *Västerås 2026*. Den nya målbilden är tänkt att ange riktning och fokus för stadens framtida utveckling. Prioriterat i arbetet med den nya målbilden är att processen ska vara inkluderande och att så många som möjligt av stadens invånare ska delta. Frågor som ställs är: Vad ska känneteckna Västerås framtida utveckling och vilka värden vill invånarna att staden ska förknippas med?

I arbetet med att samla in visioner användes många olika sätt att engagera och kommunicera med stadens invånare. Skolan, föreningslivet, seminarieverksamhet och massutskick är bara några av de kanaler som användes. För att nå de unga gjordes försök att uppsöka unga på deras egna mötesplatser. Som ett led i detta användes även ett mobilt videobås, *framtidbåset*, som unga kunde gå in i och spela in sina visioner kring stadens framtid och berätta om hur de skulle vilja leva i Västerås 2026. Ett första försök med framtidsbåset gjordes under festivalen *Ung kulturnatt* i oktober 2007. I april 2008 kördes framtidsbåset runt mellan fem gymnasieskolor. Resultaten av videoinspelningarna lades ut på Youtube och länkades till projektets egen hemsida⁴ (www.vasteras2026.se).

Diskussion kring IKT i kommunerna

Webbplatsen är idag en viktig inkörsport till kommunernas resurser. Det finns dock stora skillnader mellan olika kommuner för hur långt man kommit i arbetet med att skapa en fungerande webbplats. Vissa kommuners webbplatser är fullmatade med information samtidigt som det är enkelt för besökaren att hitta. Andra kommuners webbplatser framstår som både innehållsmässigt tunna och svåröverskådliga.

När man studerar kommunala webbplatser ur ett inflytandeperspektiv för unga blir det tydligt att vissa kommuner har en genomtänkt strategi för att jobba med dessa frågor via sin webbplats medan andra inte har det. På samma sätt är det med inflytande för medborgare i stort. Vissa kommuner har en genomtänkt IKT-strategi medan andra inte har det. Det går inte att per automatik sluta sig till att en kommun vars webbplats inte direkt underlättar medborgares delaktighet och inflytande, inte arbetar seriöst med dessa frågor på andra sätt. På samma sätt kan det förekomma att en kommun som arbetar ambitiöst med ungdomsinflytande genom traditionella arbetsmetoder helt saknar IKT-verktyg för att arbeta med dessa frågor. Det kan i dessa fall vara frågan om ett medvetet val grundat i övertygelsen om att ungdomsinflytande fungerar bäst i verkliga fysiska möten mellan människor. Ett väl utvecklat arbete med ungas inflytande i en kommun behöver sålunda inte innebära att kommunen även ligger långt framme i användandet av IKT i detta arbete. Det är inte heller självklart att alla kommuner ser fördelar med att använda IKT i kontakten med unga.

En första indikation på om ungas inflytande och inflytande för medborgare överhuvudtaget är viktigt i kommunerna kan vara om det på den kommunala webbplatsens öppningssida finns en tydlig ingång till frågor som rör demokrati och inflytande. I vissa kommuner finns en särskild flik för dessa frågor på samma sätt som för andra kommunala ansvarsområden som vatten och avlopp, väg och trafik eller fritidsverksamhet. Om kommunen saknar en tydlig ingång av detta slag kan det vara ett tecken på att det även i övrigt saknas en utvecklad struktur för att släppa in medborgarnas synpunkter i den politiska processen. När en kommun generellt saknar strategi för medborgarinflytande finns ofta inte heller specifika strategier kring ungas inflytande.

⁴ Filmerna från framtidsbåset finns på (www.youtube.com/watch?v=t-oAI6xz5d4&feature) respektive (www.youtube.com/watch?v=5M7ms7uO1x0&feature).

En annan viktig fråga är i vilken utsträckning ett främjande av ungas inflytande genom IKT nödvändigtvis behöver innebära speciella lösningar riktade mot ungdomsgruppen. Kommuner med en väl utvecklad medborgardialog, det vill säga med många öppna kanaler mellan medborgare, tjänstemän och politiker behöver kanske inte nödvändigtvis satsa på särskilda inflytandelösningar för unga. I alla fall inte om det hela avser IKT, då lösningar gentemot unga och de generella lösningarna i hög grad tenderar att likna varandra. Visserligen redovisas i rapporten flera exempel på bra IKT-verksamheter som specifikt riktar sig mot unga. Två exempel kan vara Kungsbacka och Uddevalla. Men det finns även exempel på ambitiösa helhetslösningar som framstår som attraktiva för såväl yngre som äldre medborgare, exempelvis i Malmö, Botkyrka och Uddevalla.

Ungdomsstyrelsen menar att grundprincipen bör vara att unga i första hand ska uppmuntras att använda de generella möjligheter till inflytande som finns i en kommun. I många kommuner finns idag möjlighet för kommuninvånare i alla åldrar att lägga medborgarförslag. Detta är en kraftfull möjlighet att med ganska enkla medel placera frågor direkt på kommunfullmäktiges dagordning. Vad gäller IKT-baserade inflytandelösningar är det sannolikt så att det i stor utsträckning är samma kvalitetskriterier för attraktivitet och hanterlighet som tilltalar såväl yngre som äldre medborgare.

Det går dock även att se fördelar med IKT-lösningar specifikt riktade mot ungdomsgruppen. En sådan är att det ibland kan framstå som mer attraktivt för unga att enbart interagera med andra unga. Ett diskussionsforum där alla åldrar samsas kan innebära att unga känner att de har svårt att hävda sig och göra sin röst hörd. Det kan också finnas fördelar från kommunens sida att renodla synpunkterna från unga då dessa kan betraktas som en underrepresenterad grupp. I renodlade IKT-lösningar för unga blandas de ungas röster inte lika lätt samman med andras och budskapet blir tydligare. Det är också möjligt att det går att utforma IKT-lösningar som i sitt tilltal och sin utformning är särskilt attraktiva för unga. Argumentet för skraddarsydd IKT-lösningar för unga skulle då vara att fler unga kan engageras.

Många kommuner i Sverige har eller har haft någon form av internetbaserat diskussionsforum eller frågeinstitut. Systemen är av mycket varierande kvalitet i tilltal, tillgänglighet, attraktivitet och hanterlighet. Här finns ett behov av att samordna och ta fram en enhetlig och väl fungerande modell. Den nyaste tekniken är inte avgörande för att utveckla fungerande inflytandeplattformar i en kommun.

Ingången till medborgardialog på en kommuns webbplats kan ses som en tydlig signal på hur högt deltagandet prioriteras av kommunen. En framskjuten plats signalerar att detta är viktigt för kommunen. Detta gäller såväl demokrati- och inflytandedimensionen som ungdomsdimensionen. Bra (inte minst för unga) är det med en tydlig särskild ingång på webbplatsen i stil med *delta och påverka* (se t.ex. Karlskoga), som samlar alla tillgängliga sätt för en medborgare att påverka beslut i sin kommun.

Mycket viktigt för hur en IKT-baserad medborgardialog ska uppfattas är också att det tydligt deklarerats vad som händer med de förslag och synpunkter som medborgaren lämnar. Vem som läser, eventuell beredning och hur snabbt ett svar kommer. En annan viktig distinktion är om fråge- och diskussionsforumet är offentligt i den bemärkelsen att frågor och svar blir synliga för alla på kommunens webbplats. Ytterligare en distinktion är om ytterligare inlägg eller kommentarer till en fråga kan göras.

4.5 Fokusgrupper med politiker, tjänstemän och unga

I detta avsnitt redogör vi i korthet för några reflektioner som framkom under ett antal fokussamtal som Ungdomsstyrelsen genomförde i slutet av 2008. Fokussamtalen har gjorts med unga, tjänstemän, chefstjänstemän och politiker i separata grupper. Här citeras en del av vad som framkom under samtalen. Citaten fokuserar på framgångsfaktorer utifrån respektive grupp. En mer omfattande redovisning och analys av samtalen kommer att färdigställas innan sommaren.

Citat från unga

Unga ska ha inflytande för att de har andra synpunkter att komma med, ett ungdomsperspektiv, som ger en annan dimension till politiken. Du vill ju något som ung det hjälper inte att bara politiker tycker saker. Det gäller att hitta verktyg för att påverka sitt eget liv och ta makten över sitt eget liv och sin egen vardag.

Viktigt att inse att det går att göra något lokalt, att det inte är så komplicerat att skapa en dialog samtidigt ska det finnas någon som lyssnar och tror på ungas kapacitet. Unga är en tillgång på riktigt och inte något som man behöver arbeta med på grund av att barnkonventionen kräver det.

Det måste finnas former, ett system, och ärlighet för att samtal mellan unga och politiker ska fungera. Ordet inflytande är väldigt vagt. När har man och när har man inte inflytande? Vilka skyldigheter respektive rättigheter kommer med inflytande? Sen måste unga och politiker veta vad de vill – vad man ska ha varandra till.

De unga ska själva bestämma vilka frågor de ska fokusera på. Politiker eller tjänstemän ska inte styra vilka frågor man borde intressera sig för eller i vilka frågor man ska inflytande i. Ser gärna att politiker kommer till unga och frågar vad de vill och tar del av dina åsikter. Politiker verkar tro att de på förhand vet vad unga vill.

Det måste vara möjligt att engagera sig i olika frågor men resultat är avgörande. Om det visar sig att det går att förändra eller bidra till något då engagerar sig fler.

Viktigt att det finns en ungdomssamordnare, tjänsteman eller elevombud i kommunen. En person som kan svara på frågor om hur till exempel den kommunala strukturen fungerar men som även kan ge råd och komma med synpunkter. Lite knepigt för ungdomssamordnaren att vara en mellanhand för politiker och unga. Viktigt att personen står på de ungas sida. Unga är inte lika fullfjädrade som politikerna. Ett ungdomsråd ska fånga upp vad de unga vill i en kommun och vara ett forum genom vilket politiker lyssnar på unga.

Ungdomsrådet uppfattas ibland ha större inflytande i kommunen än det partipolitiska arbetet. Det är dock viktigt att veta vem som har kontrollen över ungdomsrådet och vem som styr dagordningen.

Att det finns andra vuxna som betyder något för ungas inflytande är tydligt. Det kan handla om föräldrar, lärare och rektorer. I skolan ska man lära sig att ta upp åsikter men även att respektera andra. Det gäller även lärare. Inflytande innebär att man möts som jämlikar och har en konstruktiv dialog.

Vuxenstödet är viktigt men om man menar allvar med att ge unga inflytande så måste man ge ett visst utrymme. Unga måste få ha sin egen arena, sitt forum där vuxna inte tar över. Det måste vara möjligt att göra misstag och kunna lära av dessa. Att få försöka.

Citat från tjänstemän

Varför ska unga ha inflytande? För att unga inte har makt.

Ungdomsinflytande kräver kortare beslutsvägar, en mindre hierarkisk organisation och inga pseudostrukturer. Lösningen ligger i att arbeta från två håll det vill säga återkoppla till de unga kontinuerligt och berätta var beslutet ligger. Men det viktigaste är att ta ungas frågor på allvar, att det finns en positiv vilja och lyhördhet.

Det är politikerna som äger frågan om ungdomsinflytande. De är förtroendevalda och de ger uppdrag som tjänstemännen utför.

Som ungdomssamordnare sitter man på två stolar vilket kan vara tufft. Tanken är att vara länk mellan politiker och unga vilket kan skapa lojalitetsproblem. Känslomässigt blir man lätt mer engagerad i de unga. Samtidigt är funktionen mycket viktig. Den bidrar till kontinuitet och en förutsättning för ungdomsråden.

Tjänstemännen upplever att det individuella perspektivet, det vill säga att fånga upp de frågor och funderingar som unga har, som kanske en av de viktigaste funktionerna för till exempel ungdomssamordnaren. Det ska inte alltid vara nödvändigt för en fråga att behandlas av ungdomsrådet. Tjänstemannen kan ofta handla snabbare och mer individanpassat.

Samtidigt är det bra att det finns en struktur på hur man kan lämna förslag. Olika typer av delaktighet är bra.

Det finns ibland en oro bland tjänstemän att man under rubriken inflytande favoriserar en särskild grupp och att ungdomsråden inte är representativa. Här är det viktigt att våga använda andra metoder för att nå dem som inte har de rätta koderna och på så vis visa vilka möjligheter man har. Klyftan mellan olika grupper i samhället måste bort.

För att kunna arbeta med alla frågor, höja statusen och få verkligt genomslag i kommunen krävs att ungdomsrådet ligger under kommunledningen.

De som arbetar på fritidsgården är mycket viktiga genom att se individerna och ge feedback. När ett ungdomsråd saknas blir det fritids- och ungdomsgårdar och elevråd som för fram ungdomars frågor. Ungdomssamordnaren är annars nyckeln till ett framgångsrikt ungdomsråd. Funktionen är att ge stöd men inte tala om vilka frågor som ska drivas.

Citat från chefstjänstemän

Det finns ett behov att systematisera och formalisera ungdomsinflytande. Att ha inflytande är inte bara att tycka utan även en skyldighet att göra något. Bemötande är viktigt. Arbeta med barnkonventionen i skola och barnomsorg och våga fokusera på det lilla barnet. Här återstår mycket arbete. Barn bör ha en möjlighet att vara med och planera sin utbildning. Men genom att lära barn och unga att fatta egna beslut får de redskap att ta makten över sina liv. Gruppen unga får inte betraktas som ett kollektiv utan måste mötas utifrån ett individuellt perspektiv. Här skapas förtroende och åsikter får ett värde.

Ungas inflytande spänner över kommunens alla nämnder och förvaltningar. Viktigt att unga får träffa alla och att de har en egen organisation att arbeta utifrån. Innan politiker möter unga utbildas de, vilket till exempel handlar om att ha rätt förväntningar och att unga faktiskt inte känner till hur en kommun fungerar och inte ska behöva göra det heller. Frågor som varit uppe till debatt är Agenda 21, livsmedel, ekologi, ungdomshus samt förbättringar i lokaltrafikfrågor. En uppföljning på vilka åtgärder och vad nämnder gjort inom ramen för ungdomsinflytande bör göras en gång per år.

Viktigt att fokusera på unga som är utsatta för att ge dem en ny chans. Det är ett kommunalt ansvar och att inkludera unga så att inte klyftorna blir större. Genom att inkludera får vi ett verkligt ungdomsinflytande. Genom att vara med och påverka i en kommun och hur den utvecklas så påverkas den egna utvecklingen hos unga.

Chefstjänstemän tror på ungdomsråd som form. Ungdomsråd är ett sätt att gå samman i en diskussion kring olika frågor och det är möjligt att skapa en långsiktighet även om omsättningen av unga ibland är hög. Politik kan ibland verka skrämmande för unga och de flesta är inte beredda att gå in i ett politiskt ungdomsförbund. Ungdomsråd blir då ett bra alternativ. Men ungdomsråd finns ännu inte i alla kommuner. I många är det bara ansatser och det fungerar inte att försöka konstruera ungdomsråd via politiker eller tjänstemän. Det måste få ta tid att bygga upp ett bra ungdomsinflytande i en kommun och det är de unga själva som vet bäst vad som behövs. Kommunen kan stötta de unga i denna process.

Ungdomsrådet fungerar bäst när det har verkligt mandat och reellt inflytande och unga ser och upplever att de faktiskt har en chans att påverka. I mötet med vuxna som intresserar sig föds en positiv spiral.

Lokala medier kan påverka inflytandearbetet i en positiv riktning om bevakningen av till exempel beslut framställs seriöst.

Men kanske är det viktigaste att det finns en politisk vilja, förankring och en värdegrund från politiskt håll för att nå framgång samt en beredskap för att det kanske inte blir som politikerna hade tänkt sig från början.

Ett samarbetsorgan för unga i kommunen som är tvärssektoriellt det vill säga fungerar som en länk mellan flera kommunala nämnder. Det ska som nämnd inte vara möjligt att välja bort frågor som inte upplevs ha bäring på verksamheten.

Likaså att det finns någon i kommunen som har som huvudsaklig uppgift att vara ungdomssamordnare eller liknande och att det finns medel avsatta för denna verksamhet.

Citat från politiker

Det ska finnas en öppen och ärlig dialog mellan politiker och unga. Flera politiker vill hitta former för att komma i kontakt med medborgarna det handlar då inte enbart om unga utan även om andra grupper, till exempel pensionärer. Relationer skapas och då blir det allvar i diskussioner. Det är en sak att se ett system och något helt annat att verkligen träffa en politiker.

För att nå unga behöver politiker finnas och synas där unga finns till exempel på fritidsgården, badet. Det är viktigt att visa att politiker är vanliga människor.

Politiker tror på att visa hur beslutssystemet i kommunen fungerar snarare än att förändra det så att det ska passa för de unga. Det ska till exempel finnas en tydlighet i hur en motion behandlas och vilken gång en sådan process har. Viktigt med återkoppling med vad som händer med en motion. Om man lovar något och sedan inte fullföljer är något av det värsta man kan göra i arbetet med ungas delaktighet.

En demokratisk fostran och ett demokratiskt förhållningssätt måste finnas redan i skolan anser politikerna. Gnistan till detta måste finnas hos rektorerna för att ge avtryck i organisationen. Ungdomsinflytande kan ske genom skolan till exempel kan eleverna i skolan få tid att skriva motioner. De som skrivit motionerna bjuds in för att träffa politiker, respektive nämnd och styrelse. Tjänstemän bereder ärendena tillsammans med unga. Visserligen är det en ganska lång resa. Det tar cirka fyra månader innan en motion når politikerna.

Reflektioner utifrån samtalen

Ovan redovisar vi några av de aspekter som ses som framgångsfaktorer för lokalt inflytandearbete av unga, tjänstemän och politiker. I skriften *Röster som räknas* (2006) redovisar Barnombudsmannen ett antal framgångsfaktorer för inflytandeforum:

- Vuxnas motiv måste vara tydligt.
- Ledningens vilja och engagemang är avgörande.
- Strukturer är viktiga.
- En ungdomssamordnare är av betydelse.
- Tid och resurser är en förutsättning.
- Ge kunskap till både unga och berörda beslutsfattare samt berörda aktörer.
- Se till att skapa en dialog och utveckla en positiv kommunikation mellan forumet och beslutsfattare samt andra berörda aktörer.
- Följ upp forumet kontinuerligt.

Diskussionen nedan utgår från dessa framgångsfaktorer.

Motiv

I fokusgrupperna uttrycker både unga och tjänstemän att det politiska motivet för ett lokalt inflytandearbete måste vara tydligt. Varför det ska finnas inflytande för unga och på vilket sätt? Det vill säga vilka spelregler som gäller.

Unga upplever att vuxna har stora förväntningar på hur de ska agera, vilka frågor de ska intressera sig för och mängden engagemang. Vuxna upplever att unga vill utmana rådande system, intressera sig för enskilda frågor och ärenden istället för helheter och övergripande perspektiv.

Vilja och engagemang

Öppenhet, ärlighet, dialog, bemötande och synlighet är begrepp som återkommer i fokusgrupperna. Det finns en ömsesidig förståelse för behovet av dessa element men samtidigt är avsaknaden av ett genuint engagemang från politiker märkbar. Det handlar om att det behövs samspelade faktorer mellan unga och beslutsfattare för att skapa ett förtroende och för att ett konstruktivt samarbete ska kunna äga rum.

Struktur

Att det finns behov att systematisera och formalisera ungdomsinflytande är tydligt, framför allt efterfrågas detta av tjänstemännen. Politiker ser gärna att befintliga strukturer för inflytande används, det vill säga de former som står till förfogande för alla medborgare, till exempel via motioner. Det som krävs är att unga från tidig ålder får utbildning i hur systemet fungerar. För tjänstemännen är det centralt att unga inflytande är något som sträcker sig över samtliga förvaltningar och nämnder och att unga har en egen plattform att arbeta utifrån. Bland tjänstemännen finns det funderingar på om inte ungas inflytande kräver kortare och effektivare beslutsvägar.

Ungdomssamordnare

Tjänstemän och unga är rörande överens om behovet av en ungdomssamordnare. Samordnarens roll som i realiteten hamnar mellan politiker/tjänstemän och unga upplevs som svår och kan leda till intressekonflikt. Det viktigaste för ungdomssamordnaren enligt tjänstemännen är att ta till vara det individuella perspektivet, det vill säga att se och höra enskilda ungas behov och önskemål för att sedan kunna ge råd och stöd om hur man kan gå vidare. Att unga inte är en homogen grupp eller ett kollektiv måste hela tiden framhållas. Unga ser ungdomssamordnaren som en nyckelperson som har till uppgift att förmedla hur den kommunala strukturen fungerar men som även gärna får komma med råd och ge synpunkter.

Resurser och tid

Att bygga en god inflytandekultur tar tid. De unga vet vad de vill genomföra men de kan ibland behöva stöd av en ungdomssamordnare för att formulera och utveckla dessa tankar. Då kan en ungdomssamordnare eller en liknande funktion vara avgörande. Att det finns ekonomiska förutsättningar är också viktigt, till exempel en egen pott pengar inom ramen för kommunens budget.

Kunskap

Ungdomsråd som har verkligt inflytande i de beslut som fattas, där unga upplever att de har en möjlighet att påverka och där vuxna visar intresse och förståelse samt är öppna för en ömsesidig dialog, föder en positiv spiral. Utbildning av involverade parter kring förväntningar och hur spelplanen för ungas inflytande ser ut, bidrar till framgång.

Dialog

Att skapa en kontaktyta mellan unga och beslutsfattare uppfattas som ett dilemma och en svårighet. De möts sällan på samma arena. Beslutsfattare, det vill säga politiker och tjänstemän, behöver därför ta sig till de arenor där unga befinner sig. Likaså ska det finnas former där ungas tankar, idéer och frågor kan nå beslutsfattare. Det är också viktigt att den vidare processen blir transparent.

Följa upp forum

Varje år bör de åtgärder som har genomförts och vad olika nämnder har gjort inom ramen för ungdomsinflytande följas upp. Vikten av feedback till ungdomsrådet eller enskilda unga som lämnat förslag är av största vikt, det anser både unga och tjänstemän.

5. Inflytandekanaler i kommunerna

I detta kapitel redovisar vi vilka formella möjligheter som finns till inflytande i den lokala demokratin. De modeller som beskrivs är i stor utsträckning generella och öppna för alla medborgare. Vi gör även en särskild beskrivning av modeller, metoder och verktyg som används inom informations- och kommunikationsteknologin.

5.1 Medborgardialog

Idag används ofta uttrycket *medborgardialog* för att beskriva olika modeller för hur medborgare kan vara delaktiga i den offentliga styrprocessen. Med medborgardialog menas en struktur för inflytande eller delaktighet i till exempel en kommun. Sveriges kommuner och landsting ser medborgardialog som ett av flera underlag för förtroendevalda när de ska fatta beslut. De menar att genom medborgardialog kan de värderingar som råder bland invånarna fogas samman med de faktakunskaper som tjänstemän tar fram inför ett beslut. Beroende på hur en medborgardialog utformas möjliggörs olika grad av delaktighet i beslutsfattandet. Delaktighetstrappan beskriver fem nivåer: information, konsultation, dialog, delaktighet och medbeslutande (Sveriges kommuner och landsting 2009c).

De kanaler som kommuner och landsting etablerar för att underlätta för kommuninvånarna att uttrycka sin uppfattning mellan valen är oftast öppna för alla oavsett ålder. I vissa av dessa kanaler används informations- och kommunikationsteknologi, IKT. I kapitel sex finns en mer utförlig beskrivning av IKT och hur det används i kommunernas arbete med inflytandefrågor. I detta avsnitt följer en kort beskrivning av några exempel på hur medborgare kan delta i den lokala demokratin.

Medborgarförslag

Ett exempel på en tämligen kraftfull kanal för medborgarinflytande som etablerats i många kommuner är det så kallade medborgarförslaget. Medborgarförslag innebär en rätt för den som är folkbokförd i en kommun eller ett landsting att väcka ärenden i fullmäktige. Även barn och unga liksom utländska medborgare utan lokal rösträtt har alltså förslagsrätt. Sedan den 1 juli 2002 har kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige möjlighet att besluta om att införa medborgarförslag.

År 2008 erbjöd 188 av Sveriges 290 kommuner, 65,5 procent, sina medborgare möjlighet att lämna medborgarförslag (SCB:s demokratidatabas). De flesta av dessa kommuner kräver att ett undertecknat pappersexemplar skickas in till kommunen. I flera av de kommuner som undersökts i denna rapport används dock IKT i form av webbaserade formulär på kommunens webbplats för att underlätta för medborgare att lämna medborgarförslag. Detta är ett exempel på hur IKT kan användas för att underlätta eller förstärka en redan befintlig kanal för medborgarinflytande som i sig själv egentligen inte förutsätter denna typ av teknik.

Debattforum

Ett annat exempel på verksamhet som underlättar för kommuninvånare att föra fram sina uppfattningar både i förhållande till kommunernas beslutsfattare och i förhållande till andra invånare är debattforum på kommunernas webbplatser. I SCB:s demokratidatabas finns uppgifter om hur många kommuner som har ett debattforum tillgängligt på kommunens webbplats med möjlighet att läsa och skriva inlägg. Uppgifterna från 2008 visar att 76 av Sveriges kommuner, 27 procent, har ett sådant webbaserat debattforum.

Den begränsade kartläggning som gjorts i denna rapport visar dock att debattforum på kommunernas webbplatser kan vara av mycket olika karaktär. Vissa forum är i första hand avsedda för kommunikation mellan invånare i kommunen och diskussionen sker utan deltagande av politiker och tjänstemän. I andra forum är själva avsikten att underlätta dialog mellan invånare och kommunala beslutsfattare. Debattforum på kommunala webbplatser är ett exempel på inflytandekanal som vanligtvis är öppen för invånare i alla åldrar. Ibland förekommer dock diskussionsforum som riktar sig enbart till unga.

Medborgarpanel

Medborgarpaneler är ett ytterligare exempel på verksamhet som syftar till att främja kommuninvånarnas inflytande i den kommunala beslutsprocessen mellan valen. I Sverige avses med medborgarpanel oftast ett urval av invånare som en kommun eller ett landsting kan vända sig till när de vill få en uppfattning om hur medborgarna tänker kring frågor som berör den kommunala verksamheten. Frågorna är vanligen slutna med fasta svarsalternativ men kan också vara av mer öppen karaktär. Idag är det oftast möjligt för deltagarna i en medborgarpanel att besvara frågorna både i ett pappersformulär och i en webbaserad enkät. I vissa fall kan det även vara möjligt att besvara frågorna i sin mobiltelefon.

De senaste uppgifterna för medborgarpaneler i SCB:s demokratidatabas gäller 2002. Då uppgav 23 kommuner att de har en medborgarpanel för undersökningar eller samråd. Detta innebär att åtta procent av kommunerna som besvarade enkäten hade en medborgarpanel detta år. I den undersökning som utförts i samband med denna rapport visar det sig att ett antal kommuner använder sig av medborgarpanel men att det ofta i praktiken handlar om en grupp invånare, oftast inte slumpmässigt utvalda, som regelbundet besvarar frågor som ställs av kommunen i enkätform.

Medborgarundersökningar

Enkätundersökningar är ännu ett exempel på en metod som har blivit allt vanligare när man vill låta ett större antal unga få uttala sig om sina levnadsvillkor i kommunerna. Genom enkätundersökningar får lokala beslutsfattare en mer utförlig bild av ungas situation i kommunen. Ett exempel på det ökade intresset för lokala enkätundersökningar är Ungdomsstyrelsens egen Lupp-undersökning, den lokala uppföljningen av ungdomspolitik, som vuxit från att användas av 18 kommuner 2004 till att i dagsläget ha genomförts i 98 kommuner.

Medborgarbudget

Utvecklingen av medborgarbudget startade i Sydamerika i slutet av 1980-talet i kommunen Porte Alegre i Brasilien. Bakgrunden var att det fanns behov av att dels involvera medborgarna i prioriteringar, dels göra budgetprocessen mer öppen för att undvika och motarbeta korrupktion. Från början deltog medborgarna i prioritering av investeringsbudgeten, framförallt kring infrastrukturfrågor. Det handlade om prioritering av vilka områden som skulle få tillgång till vattenledningar, trottoarer, gatubelysning etcetera. Idag används medborgarbudget i samtliga världsdelar och i ett flertal europeiska länder, till exempel Frankrike, Spanien, Storbritannien, Tyskland, Polen, Portugal och Italien. Metoderna används både på lokal och regional nivå, i städer och på landsbygd. I Storbritannien har en "vitbok" antagits under 2008 där offentlig verksamhet uppmanas att pröva och införa "participatory budgeting" till 2012 (Sveriges kommuner och landsting 2009c).

I Sverige startade projekt Medborgardialog i regi av SKL våren 2008. Fem kommuner deltar i ett försök att pröva medborgarbudget. Dessa är Haninge, Huddinge, Hudiksvall, Uddevalla och Örebro. Nätverksarbetet kommer att pågå under tre år och målet är att få fram goda förebilder som visar hur man kan arbeta med medborgarbudget i Sverige.

Brukarinflytande och självförvaltningsorgan

Inflytande kan utövas på olika nivåer. Såväl yngre som äldre kommuninvånare ges ibland möjlighet att påverka i sin roll som "brukare". Med brukare avses en medborgare som mer varaktigt använder en offentlig tjänst. Brukarinflytande och självförvaltningsorgan är exempel på inflytandeformer där dessa medborgare ges möjlighet att påverka tjänsten och förekommer främst inom kommunal verksamhet som skola, barn- och äldreomsorg.

Kommuner och landsting har möjlighet att inrätta självförvaltningsorgan inom alla kommunala områden, om inte annat följer av lag eller annan författning. Ett självförvaltningsorgan består av företrädare för brukarna och de anställda vid en institution. Organet lyder under en politisk nämnd som i en arbetsordning fastställer dess uppgifter, sammansättning, arbetsformer och mandattid. Självförvaltningsorgan är exempel på direkt deltagande där medborgarna själva är beslutsfattare i konkreta sakfrågor. Exempel på brukarinflytande för unga kan vara skolstyrelser med elevrepresentation eller olika former av inflytanderåd inom fritidsgårdsverksamhet.

5.2 E-deltagande

I detta avsnitt redovisas vilka användningsområden IKT kan ha i demokratiprocessen. Utgångspunkten för redogörelsen har hämtats från organisationen Demo-net, ett nätverk av forskare och praktiker, som är finansierat av Europeiska kommissionen. I nätverket sammanförs ledande forskare från olika länder och från olika discipliner som arbetar inom områdena e-demokrati och e-deltagande. Demo-net har som mål att samordna forskning om teknikanvändning inom olika discipliner och utveckla modeller för att utvärdera e-deltagande. Enligt forskningsnätverket finns idag följande områden inom fältet e-deltagande (www.demo-net.org):

- **Opinionsbildning**

I samband med protester, lobbying, namninsamlingar och andra former av kollektivt påverkansarbete.

- **Samfällighetsbyggande**

För att upprätta virtuella mötesplatser där medborgare som delar åsikter och intressen kan mötas och samordna sitt politiska agerande.

- **Konsultation**

I samband med offentliga verksamheter och projekt som används för att intressenter ska kunna ta del av och framföra sin uppfattning.

- **Deliberation**

För att få till stånd virtuella gruppdiskussioner med inslag av reflektion och utrymme för beaktande av varandras argument.

- **Diskursanalys**

För att kartlägga och analysera en politisk diskurs eller debatt.

- **Valkampanjer**

För att stödja politiker, politiska partier och lobbyister i samband med valkampanjer.

- **Informationsbank**

För att samla och organisera information och underlätta politiskt deltagande.

- **Medling**

För att lösa tvister och konflikter.

- **Opinionsundersökning**

För att mäta hur den allmänna opinionen ser ut.

- **Offentlig planering**

I samband med offentliga planeringsprocesser, till exempel upprättande av stadsplaner eller miljökonsekvensbeskrivningar.

- **Omröstningar**

I samband med allmänna val och folkomröstningar.

5.3 Verktyg inom IKT

Ovan redovisas de grova användningsområden inom vilka IKT kan användas eller används i den demokratiska processen. I detta avsnitt redovisas ett flertal av de olika verktyg, eller konkreta applikationer, som idag finns inom IKT och som används praktiskt.

Att ta reda på vad medborgarna vill

Snabbenkät är en webbaserad enkätfråga på nätet. Oftast ställs endast en fråga eller ett påstående och svarspersonen får välja mellan ett antal svarsalternativ. I en policyprocess kan snabbenkäten användas såväl för att forma den politiska dagordningen som för att utvärdera en utförd policy. I slutna grupper kan verktyget även användas för att få en föraning om mottagandet av konkreta politiska förslag.

Det finns oftast inget sätt att förhindra att individer deltar mer än en gång i en webbaserad snabbenkät. Svaren redovisas vanligen endast som en procentuell fördelning som summeras när snabbenkäten avslutats. Enkäten ligger oftast ute på nätet under några dagar eller veckor och ersätts vanligen direkt av en ny snabbenkät.

Webbaserade enkätundersökningar innebär att svarspersonerna besvarar ett antal frågor eller påståenden och ger sina svar on-line. Verktyget kan användas för att undersöka uppfattningar, attityder och erfarenheter hos antingen ett kontrollerat urval av särskilt inbjudna svarspersoner eller hos alla besökare av en webbplats som kan tänka sig att delta. Svarsalternativen är oftast fasta och utgörs av skalor. En fördel med webbaserade enkätundersökningar är att de programvaror som används ofta kan leda den som svarar förbi sådana frågor som är irrelevanta på grund av de svar som lämnats tidigare i enkäten. Webbaserade enkäter kan också ofta innehålla pop-up-instruktioner som ger information kring de enskilda frågorna. Resultatet av webbaserade enkätundersökningar redovisas vanligen endast som totalsummor, medeltal eller procentuella andelar. Webbaserade enkätundersökningar kan användas i olika steg i en policyprocess: när man tar fram den politiska dagordningen, när man formar de konkreta förslagen och vid utvärderingen av en genomförd policy.

E-paneler är webbapplikationer där ett urval på förhand tillfrågade deltagare vid regelbundet återkommande tillfällen får svara på frågor och uttrycka sina uppfattningar inom olika områden. Vanligtvis ser inte deltagarna varandras svar och resultatet redovisas samlat efter avslutad frågeomgång.

E-deliberativa medborgarpaneler är webbapplikationer som kombinerar deliberation i mindre grupper med opinionsmätningar före och efter deliberationen. Vanligtvis får ett slumpmässigt representativt urval av medborgare svara på frågor inom det sakområde som är i fokus. Efter denna första mätning inleds en dialog mellan deltagarna, ofta i kombination med att ett opartiskt informationsmaterial distribueras till deltagarna. Ofta förekommer också dialog med beslutsfattare och experter. Efter dialogen görs en ny opinionsmätning. Deliberativa medborgarpaneler på nätet är ett mycket resurskrävande verktyg som kräver personal som är bevandrade i samhällsvetenskapliga forskningsmetoder.

System för argumentationsstöd är en mjukvara som hjälper användare att delta i olika typer av målinriktad kommunikation där argument utväxlas mellan deltagarna. Med system för argumentationsstöd avses olika verktyg som har det gemensamt att de underlättar arbetet med att strukturera, förtydliga och åskådliggöra diskussioner som förs på nätet. Grundelement kan vara olika modeller för argumentationsanalys, diskursanalys eller mindmapping. Att använda mjukvara för att strukturera en diskussion kan såväl bidra till den pågående diskussionens kvalitet som till en mer fokuserad redovisning och rapportering av nätdiskussionen.⁵

⁵ Ett mycket bra exempel på hur ett system för argumentationsstöd fungerar finns på www.debategraph.org.

Informationsspridning

Elektroniska nyhetsbrev sprider information inom specifika sakområden via e-post till en allmän publik eller till individer som registrerat en prenumeration. Nyhetsbrev är en form av kommunikation som är användbar i hela policyprocessen där intressenter vill hålla sig informerade i en viss sakfråga.

Bloggar är ofta uppdaterade webbsidor i dagboksform. Bloggar kan användas i många av policyprocessens faser: i samband med fastställandet av den politiska dagordningen, i samband med att politiska förslag utarbetas och i samband med att den genomförda policyn utvärderas. För att en blogg ska vara framgångsrik är det viktigt att den uppdateras ofta. Innehavaren av en blogg bestämmer vilka villkor som gäller för att läsare ska kunna gå in och kommentera. Till exempel om det krävs lösenord och om ett inlägg ska godkännas innan det publiceras. Bloggar som avhandlar smalare ämnesområden eller lokala frågor har visat sig hålla publikens intresse uppe längre än bloggar som handlar om allt möjligt.

Webbportaler är webbplatser som är ingångar till information och applikationer inom ett visst ämnesområde. Webbportaler används i policyprocessens alla steg där intressenter söker information inom ett visst frågeområde.

Webbcastingverktyg är till exempel inspelningar av möten som sänds ut över internet i realtid. Sändningarna innebär att människor kan titta på och lyssna till exempelvis möten organiserade av ideella aktörer eller debatter i folkvalda församlingar. Webbcasting kan användas för att sända ut möten och debatter i policyprocessens alla steg, från formulerandet av dagordningen till beslutsstadiet.

Podcasts är publicering av multimediefiler (ljud och bild) på internet där innehållet kan laddas ner automatiskt med hjälp av mjukvara som kan läsa RSS-flöden.

Automatisk nyhetsuppdatering är utskickade meddelanden som uppmärksammar användare på nyheter eller evenemang inom ett givet intresseområde. Kontakten sker vanligtvis genom ett e-postmeddelande eller en RSS-fil. Systemet gör att användare slipper att kontrollera relevanta nyheter manuellt.

Kommunikation med medborgare

Kontakter med väljare kan ske via webbapplikationer som är utformade för att låta valda politiska representanter kommunicera med sina väljare. Ett verktyg som är särskilt användbart i faser när det är aktuellt att utforma nya riktlinjer eller när större förändringar är på gång.

Sökmotorer är webbapplikationer som hjälper användare att hitta och ladda hem relevant information från nätet. Vanligtvis används sökord för att hitta rätt på nätet. De flesta offentliga webbsidor har en sökmotor.

FAQ är en sammanställning av de vanligaste frågorna och svaren inom ett sakområde som kan sökas genom sökord eller genom att klicka på en fråga. FAQ = Frequently asked questions.

Opinionsbildning

Webbaserade namninsamlingar kan ske via webbapplikationer som möjliggör namninsamlingar. Medborgare kan här underteckna upprop genom att uppge sitt namn och sin adress. Ett verktyg som kan användas i hela policyprocessen men kanske särskilt i samband med att den politiska dagordningen utformas och policypositioner intas.

Virtuella samfälligheter (communities) kallas de webbapplikationer där personer med gemensamma intressen kan träffas virtuellt för att kommunicera och bygga relationer. Denna typ av webbplats innehåller ofta bakgrundsinformation och utformas runt ett gemensamt intresse i en särskild sakfråga, ett större sakområde eller kring ett särskilt geografiskt område.

Demokratiutveckling

Beslutsspel är webbplatser där användare kan interagera med animationer som beskriver, illustrerar eller simulerar olika aspekter av en fråga. Användaren kan exempelvis ställas inför en grafisk presentation av en plats eller situation och inför ett antal beslutsalternativ där de olika alternativa besluten påverkar och förändrar den grafiska presentationen så att en verklig beslutssituation simuleras. Denna typ av applikationer är i första hand användbara i policyprocessens faser där dagordningen fastställs och politiska förslag utformas.

Ett exempel på ett beslutsspel är brittiska *Demgames* som tillhandahåller webbaserade spel för barn och unga. Spelen går ut på att unga ska få en uppfattning om hur det är vara lokalpolitiker respektive hur det går till att organisera en framgångsrik politisk kampanj. Demgames har utvecklats som ett led i ett nationellt statligt projekt för lokal e-demokrati i Storbritannien och finansieras direkt av premiärministerns kansli (www.demgames.org/).

Politisk diskussion

Diskussionsforum är webbapplikationer som möjliggör en online-diskussion där användare kan utväxla öppna meddelanden. I forumet kan flera olika öppna diskussioner pågå samtidigt. Varje diskussion är uppbyggd kring en egen "tråd" eller diskussionsfråga och inläggen placeras i kronologisk ordning efter varandra.

Diskussionsforum kan potentiellt bidra till ökad interaktion, eftertanke, deliberation eller debatt och tillåta en uttömmande diskussion

Erfarenheter från öppna diskussionsforum på nätet är att det är viktigt att reglerna för deltagande, exempelvis samtalston, är tydligt angivna. Det är också viktigt att det är tydligt hur resultaten av diskussionen kommer att användas i den politiska processen. Ett diskussionsforum skiljer sig från ett chattrum genom att diskussionen är strukturerad kring trådar och att diskussionen kring ett ämne kan pågå i dagar eller veckor snarare än endast under ett begränsat antal timmar.

Om diskussionsforum används för att konsultera medborgarna i politiska frågor rekommenderar demo.net att det får existera i 4–12 veckor. Då hinner medborgarna besöka forumet samtidigt som det finns möjlighet att återkomma till diskussionen mer än en gång. En borte tidsgräns för hur länge en diskussion får pågå har dock visat sig bidra till en mer fokuserad diskussion. I de fall resultatet av en diskussion ska föras in i den politiska processen är det viktigt att det finns personal med kompetens att sammanfatta och på ett överskådligt sätt återge och rapportera diskussionens innehåll.

Chattrum är webbapplikationer som innebär att användare kan "chatta" med varandra i realtid.⁶ Ett chattrum gör det möjligt för en panel bestående av beslutsfattare eller experter att besvara frågor och diskutera direkt med allmänheten eller en grupp särskilt inbjudna medborgare. Det är även möjligt att få till stånd diskussioner i realtid mellan medborgare. I den politiska processen används chattrum oftast i samband med att den politiska dagordningen formuleras samt när konkreta beslutsalternativ och förslag utformas.

I motsats till andra chattrum på internet brukar chattrum som används i något e-demokratisyfte pågå under en begränsad tidsperiod, oftast endast under en eller några timmar. Ofta är det klokt att kräva att deltagarna har registrerat sig på förhand för att kunna delta. I ett chattrum, där deltagarna vanligen kan se de övrigas inlägg, är diskussionen oftast friare än i ett diskussionsforum.

⁶ Med chatta avses enligt Nationalencyklopedin (NE) helt enkelt att "kommunicera via Internet". Chatta stammar från engelskans chat som innebär att prata på ett lättamt och familjärt sätt. Med realtid avses enligt NE det faktiska tidsförloppet då en process pågår.

Konsultation

E-konsultation är webbapplikationer som är speciellt utformade för konsultationer och som gör det möjligt för olika intressenter och aktörer i en policyprocess att bidra med information med anknytning till sakfrågan och där andra kan besvara specifika frågor eller lämna en kommentar.

När man använder denna typ av webbapplikationer är det viktigt med klara spelregler för alla deltagare. Vanligen krävs att användare registrerar sig i förväg. Det är också viktigt att tydligt ange hur resultaten av konsultationen kommer att användas i den politiska processen. Konsultationsverktyget gör det ofta möjligt att utforma olika typer av konsultationer, att samla uppgifter om deltagarna och att ge feedback efter avslutad process. I de fall resultatet av en konsultation ska föras in i den politiska processen är det viktigt att det finns kvalificerad personal med kompetens att sammanfatta och på ett överskådligt sätt återge och rapportera diskussionens innehåll.

Kunskapsdelning

Wikis är webbapplikationer som gör det möjligt för användare att lägga till och redigera innehållet kollektivt. Uppslagsverket Wikipedia är kanske det mest kända exemplet på en sådan applikation. Wikis kan användas i de flesta av policyprocessens steg. Reglerna för hur innehållet i en Wiki får ändras och vem som har rätt att göra detta kan se mycket olika ut. Erfarenheten av Wikis är att tydliga regler leder till ett effektivare samarbete och ett bättre resultat.

Offentlig planering

E-deltagande i offentliga planeringsprocesser är webbapplikationer som underlättar för medborgare att delta i offentlig planering. Användarna kan följa planeringsprocessen direkt på nätet och komma med synpunkter på förslagen. Vanligtvis krävs att medborgarna registrerar sig innan de får delta i processen.

Kartserver för kartor och planeringsdokument, GIS-verktyg, är webbapplikationer som ger användare tillgång till information och möjlighet att studera och använda kartor som utarbetas under en planeringsprocess på olika sätt.

Omröstningar

Omröstningar över nätet kan ske via olika verktyg som möjliggör säkra omröstningar över internet. Det kan handla om alltifrån omröstningar i små begränsade grupper av användare till möjlighet för alla medborgare att rösta elektroniskt i ett parlamentsval. I det estländska parlamentsvalet 2007 var det exempelvis möjligt att rösta via internet. År 2010 ska det även vara möjligt att rösta via mobiltelefon i det estländska kommunvalet (www.vvk.ee/engindex.html#0002).

6. Sammanfattande diskussion och förslag

I vårt arbete med uppdraget att främja lokalt ungdomsinflytande har vi identifierat en rad intressanta frågeställningar och problemområden.

Först av allt är det viktigt att vara medveten om att det pågår mycket arbete i kommuner och landsting med olika former av inflytandesatsningar och medborgardialoger. Arbete med lokalt inflytande har varit i fokus under relativt lång tid och det finns en bred politisk uppslutning bakom ambitionen att på olika sätt föra demokratin och de politiska diskussionerna närmare medborgarna. Utvecklingen inom kommuner och landsting har de senaste 20 åren gått från en i stort sett regelstyrd verksamhet till en målstyrd organisation med långtgående delegering. Samtidigt har de ekonomiska och personella förutsättningarna förändrats och antalet förtroendevalda minskat dramatiskt.

I dagens ekonomiska läge kan det finnas anledning att bli oroad över det framtida demokratiarbetet. Det har skett en stor förändring i rollerna för både politiker och tjänstemän och medborgarnas förväntningar är inte desamma som tidigare. Generellt kan man säga att de problem som politiker och tjänstemän möter är mer komplexa och medborgarnas förväntningar är högre.

Det har inom politiken funnits olika lösningar på hur medborgarinflytandet ska öka men den gemensamma nämnaren är att det finns en upplevelse av att vi, med vikande valdeltagande och allt färre som engagerar sig partipolitiskt, riskerar att få ett demokratiskt system med urholkad legitimitet och politiska beslut med svag medborgerlig förankring. I de satsningar som görs finns en vilja att få medborgarna att förstå den politiska realiteten och prioriteringarna samtidigt som de förtroendevalda får kunskap om medborgarnas syn. Unga är en grupp som särskilt prioriteras, mycket på grund av att deras deltagande i den representativa demokratin är lägre än bland andra grupper. Men också för att det finns en rädsla för att passivitet i unga år har en negativ inverkan på individens politiska identitet, vilket kan leda till att viljan att delta i politiken förblir låg även i framtiden.

Förvånansvärt få kommuner lyfter fram de traditionella vägarna, metoderna och verktygen som erbjuds alla medborgare som viktiga i arbetet med ungas inflytande. Istället är det många kommuner som aktivt väljer att etablera alternativa och parallella strukturer för gruppen unga. De riktade satsningarna i kommunerna, till exempel ungdomsråd och äldreåd, kan ses som ett sätt att förstärka medborgardialogen för grupper som har svårare än andra att göra sin röst hörd. För unga kan de riktade satsningarna ibland även ses som en skolning i demokrati.

Det är dock viktigt att se dessa riktade satsningar som ett tillägg och inte något som ska ersätta de traditionella formerna. Det finns inte tillräcklig forskning för att argumentera för att de parallella former för ungdomsinflytande ger en, ur ett ungdomsperspektiv, bättre kommunal ungdomspolitik än de traditionella strukturerna eller tvärtom. Det är intressant att problematisera kring varför utvecklingen lett oss dit vi är idag. Möjligen kan den snabba framväxten av inflytandeforum vara en effekt av att den nationella ungdomspolitiken tidigt kom med satsningar vars avsikt var att förnya medborgardialogen och säkerställa ungas inflytande. Är det möjligen så att den statliga strukturen som talar för särlösningar är mer kraftfull än den som reformerar demokratin generellt?

När vi kartlägger kommunernas inflytandeforum har vi ingen möjlighet att uttala oss om deras innehåll och kvalitet. Vi kan redovisa det kommunerna själva lyfter fram. I vår kartläggning blir det tydligt att definitionen av inflytandeforum exkluderar en hel del verksamheter som har betydelse för demokratiarbetet generellt. Det visar dock att det är viktigt att se på vilka målsättningar som är för olika verksamheter och att även se potentialen i befintlig verksamhet.

Tidigare utredningar har visat att det inte är ovanligt att kommuner inrättar inflytandeforum av olika slag för att "de är bra att ha" och att det inte finns någon plan för hur de ska involveras i den kommunala strukturen. Det finns ofta en god vilja men kanske inte klart uttalade mål för verksamheten eller för vad som är de önskvärda effekterna av den. I många fall saknas också strukturer för uppföljning.

En central fråga blir därför i vilken utsträckning särskilda strukturer för att främja ungas inflytande är att föredra i förhållande till generella strukturer som är attraktiva och funktionella för medborgare i alla åldrar. Ett sätt att resonera kring denna fråga är att skilja på verksamheter som i första hand syftar till att stärka och utbilda unga i sin roll som samhällsmedborgare och verksamheter som i första hand syftar till att underlätta ungas delaktighet i reella dialoger eller inflytandeprocesser. I de fall det främsta syftet är att stärka unga i sin roll som samhällsmedborgare anser Ungdomsstyrelsen att det ibland kan vara berättigat att skapa särskilda strukturer för unga.

När det främsta syftet är att underlätta ungas deltagande i reella dialoger och inflytandeprocesser är det däremot viktigt att betona vikten av att det etableras strukturer för medborgardialog som är funktionella och attraktiva för kommuninvånare i alla åldrar. Det är önskvärt av flera anledningar. En anledning är att ungas engagemang och intresse inte är begränsat till att gälla endast traditionella ungdomsfrågor, något som Ungdomsstyrelsens återkommande attityd- och värderingsstudier tydligt har visat. Kollektivtrafik, bostadsfrågor och stadsplanering kan i lika hög grad som skateboardramper och fritidsgårdar beröra och engagera unga. Det är vanligt att man i inflytandestrukturer som skapas enbart för unga även avgränsar ämnesområdet till att endast gälla traditionella ungdomsfrågor. En annan anledning är att det finns ett stort värde i att skapa arenor för möten över åldersgränser. Om ungas engagemang kanaliseras till arenor där unga endast möter andra unga uteblir dessa möten. Det är också viktigt att ta unga på allvar, att uppmuntra till medverkan på samma villkor som andra medborgare i samhällets generella inflytandestrukturer snarare än att skapa särskilda rum för ungas deltagande.

Det är också intressant att se att de diskussioner som förs idag väldigt mycket liknar de som fördes för fem eller tio år sedan. Den upplevda problematiken är densamma och samma bilder av vad som leder till framgång lever kvar. Det behövs en tydlig politisk vilja, ett tydligt mandat, resurser – personellt och ekonomiskt, arenor för möten, uthållighet och tid. Det blir väldigt tydligt att det inte finns några genvägar eller snabba lösningar och också att det demokratiska samtalet alltid måste vara aktuellt. Inte minst för unga.

En viktig förklaring till att unga ibland tappar tilltro till processen och känner sig svikna är att de inte ser hur de konkret varit med och påverkat eller hur deras åsikter tagits tillvara. Kanske har informationen om processen och spelreglerna inte varit tillräckligt tydlig. Samtidigt är det viktigt att inte ge unga en falsk förespegling av att det alltid är möjligt att få sin vilja fram – demokratin behöver goda förlorare. Det är en betydligt svårare lärdom.

Det faktum att unga ständigt blir äldre innebär en kontinuerlig förnyelse i den unga gruppen som också är en faktisk utmaning för kommunerna. Det innebär också att det är väldigt svårt att identifiera de goda exemplen som är generellt tillämpbara. Därför har vi undvikit att göra det och istället pekat på olika alternativ utan att värdera dem. Det som fungerar i en kommun vid en given tidpunkt behöver inte per automatik fungera i en annan.

Möjligen är det så att diskussionerna är desamma, problemformuleringen och de identifierade utmaningarna. Däremot har metoderna för inflytandearbetet förnyats och utvecklats, inte minst genom informations- och kommunikationsteknologin (IKT). Vår genomgång visar att IKT används på många olika sätt i arbetet med att främja ungas inflytande och delaktighet. Det är dock sällan IKT i sig bidrar med helt nya former för interaktion. Den nya tekniken för snarare med sig en förstärknings- och förbättringspotential i redan befintliga former. Exempel på detta är hur namninsamlingar och medborgarpaneler kan genomföras elektroniskt istället för i pappersform och hur diskussioner mellan politiker och medborgare kan föras i webbforum snarare än i kommunhusets mötesrum.

I kommuner som har ungdomsråd eller liknande inflytandeforum har dessa ofta väldigt olika status. De kan vara en egen självständig förening eller också ett råd kopplat till den kommunala organisationen. De har också olika uppdrag och mandat, till exempel som remissinstans till kommunen eller att de driver egen verksamhet. Vi har inte uppfattat några stora diskussioner om ungas egen organisering och många kommuner verkar hellre välja att inrätta ett ungdomsråd än att aktivt söka samverkan med lokala ungdomsorganisationer. Ungdomsstyrelsen vill verkligen betona värdet av ungas eget engagemang och deras egna organisering. I det arbetet spelar aktörer som Sveriges ungdomsråd en viktig roll i att stötta ungdomsråden runt om i landet.

En annan aspekt som är viktig att lyfta är att kommunerna i mycket liten utsträckning verkar ha ett medvetet könsperspektiv i sitt inflytandearbete. Visst finns det exempel på kommuner som arbetar strategiskt med frågorna men förvånansvärt få lyfter perspektivet själva. Självklart finns det kommuner som identifierar de grupper av unga som inte deltar i samma utsträckning som andra, men arbetet med att nå dessa grupper prioriteras sällan. Det kan gälla tjejer eller killar, unga med svensk respektive utländsk bakgrund eller andra faktorer.

En slutsats blir att kommunerna väljer bort de generella metoderna för inflytande i arbetet med unga och istället väljer riktade insatser för unga som grupp. En annan slutsats är att det i arbetet inom ungdomsgruppen finns få riktade insatser för olika grupper av unga och att kommunerna i stor utsträckning använder generella insatser för alla unga vilket kan ses som motsägelsefullt. Vi vet att unga inte är en homogen grupp – de har olika förutsättningar, behov och önskemål. Dessa kan till exempel skilja sig åt beroende av var de unga bor, mellan killar och tjejer, mellan unga som är födda i Sverige eller utomlands eller mellan unga som identifierar sig som tillhörande olika grupper. Trots det finns det i många kommuner relativt lite flexibilitet i det lokala arbetet med ungdomsinflytande.

Vår kartläggning visar att det lokala inflytandearbetet för unga ofta handlar om hur unga kan påverka de politiska processerna. Fokus läggs på en övergripande samhällsnivå. Minst lika viktigt, om inte viktigare, är att säkerställa att unga har inflytande över sin vardag. Inte minst är det angeläget att få in perspektivet kring inflytande i vardagen och tron på att man kan påverka sitt liv för de unga som i minst utsträckning deltar. Finns möjlighet att påverka i familjen, i kompisgruppen och så vidare? Har man inflytande och delaktighet i skolan, på arbetet och på fritiden? Den aspekt som vi främst diskuterat här handlar om samhällsnivån och rymmer den formella lokala demokratin och olika inflytandeforum. Ingången till inflytande kan såväl börja på individnivå och i den nära vardagen eller i ett gruppsammanhang som i ett mer samhällsorienterat engagemang. De olika nivåerna och perspektiven hänger samman med och kan ge näring till varandra.

6.1 Ungdomsstyrelsens förslag

Utbilda unga och tjänstemän

Förstärk utbildning i demokrati i skolan och skapa utbildningar om demokratins arbetsformer i kommunerna

Deltagarforskning visar på vikten av att unga vet hur demokratin och dess strukturer fungerar. Forskning visar också att det idag finns stora skillnader mellan elevers demokratikunskaper beroende på om de går på teoretiska eller yrkesförberedande program på gymnasiet. Alla studieprogram bör ge samma möjligheter till demokratisk skolning. Det är inte rimligt att de som av olika skäl väljer yrkesförberedande program i lägre utsträckning har kunskap om och deltar i politiken. Det finns starka belägg för att möjligheten att delta i diskussioner om demokrati och samhällsfrågor har stor betydelse för individens politiska engagemang och deltagande. Därför föreslår Ungdomsstyrelsen att kommunerna åläggs att säkerställa att skolorna erbjuder unga grundutbildning i demokrati i högstadiet och på gymnasiet. Det är även önskvärt att kommunen kompletterar skolans uppdrag genom att erbjuda unga introduktion till demokratins arbetsformer.

Initiera en särskild utbildning för demokrati- och ungdomssamordnare

De senaste åren har allt fler kommuner inrättat särskilda tjänster (ungdomssamordnare, ungdomslots med flera) för att samordna olika kommunövergripande processer och inte minst det lokala demokratiarbetet. Det finns dock ingen särskild kompetensprofil för dessa arbeten. För att det ska bli verklighet föreslår Ungdomsstyrelsen att en ny utbildning inrättas för dessa tjänster. En viktig del av en sådan utbildning bör utgöras av hur den nya informations- och kommunikationstekniken kan användas i arbetet med en förstärkt medborgardialog.

Stöd till kunskapsöverföring och nätverk

Underlätta nätverksbyggande mellan relevanta lokala aktörer

Det finns behov av utökad kommunikation mellan personer på chefsnivå kring ungdomsinflytande. Ett chefsnätverk eller en utökad dialog mellan chefer med ansvar för demokrati- och inflytandefrågor inom ungdomspolitikerna skulle kunna bidra till en fortsatt utveckling av former och innehåll för ungas inflytande i såväl verksamheter som i politiska beslut.

Under hösten avser Ungdomsstyrelsen att initiera en *tankesmedja* med personer i chefsställning som har erfarenhet från demokrati- och inflytandearbete bland unga i kommunerna. Denna tankesmedja kommer att bli en grund för ett nätverk eller fortsatt kommunikation för denna målgrupp dit även fler kan ansluta sig. Ungdomsstyrelsen föreslår att myndigheten får i uppdrag att på längre sikt stödja sådana nätverk.

Säkerställ stödet till ungas egen organisering

På samma sätt som det är viktigt med kunskapsutbyte och nätverksbyggande mellan tjänstemän är det centralt att samma möjligheter finns för de unga som engagerar sig lokalt. Här spelar till exempel Sveriges ungdomsråd en viktig roll. De arbetar aktivt med att på olika sätt ge stöd till unga som engagerar sig lokalt och erbjuder även stöd och utbildningsinsatser till kommunerna. Det är angeläget att deras viktiga arbete kan fortsätta med oförminskad kraft och Ungdomsstyrelsen menar att det måste säkerställas.

Pilotprojekt kring inflytande

Initiera ett pilotprojekt med syfte att stärka det lokala inflytandearbetet i kommunerna

Ungdomsstyrelsen har positiva erfarenheter av samverkan med mellankommunala organisationer och nätverk. Myndigheten föreslår att ett pilotprojekt initieras med syfte att stärka det lokala inflytandearbetet i kommunerna. Den sektorsövergripande ungdomspolitiken är en utgångspunkt, vilket innebär att behovet av förstärkt delaktighet och inflytande för unga finns inom kommunens alla sektorer. Stöd föreslås ges till kommuner i mellankommunal samverkan, nätverk, kommunalförbund och regionförbund.

Följande utvecklingsformer för inflytande bör ingå i ett pilotprojekt:

1. Former för demokrati, inflytande och delaktighet i befintliga verksamheter.
2. Former för dialog i relation till politik och beslutande församlingar.

I kommunernas utvecklingsarbete ska kunskapsfördjupning och erfarenhetsspridning prioriteras. Det kan exempelvis vara dokumentation av arbetsformer, effektstudier av ungdomsinflytande samt kartläggning av ungas inflytande i olika verksamheter och beslutsprocesser. I syfte att stimulera utvecklingsarbete bland unga som inte i samma utsträckning som andra deltar i inflytandeforum bör en särskild del av stödet vikas för denna målgrupp.

Informations- och kommunikationsteknologi

Många kommuner och landsting i Sverige har eller har haft någon form av internetbaserat diskussionsforum eller frågeinstitut. Systemen för IKT-baserad medborgardialog i kommunerna är dock av varierande kvalitet och i olika hög grad integrerade i den kommunala styrprocessen. Ungdomsstyrelsen ser att många kommuner skulle vara hjälpta av stöd att etablera en funktionell och attraktiv IKT-baserad medborgardialog.

Ta fram en enhetligt teknisk plattform för medborgardialog

Om en extern aktör fick i uppdrag att utveckla och tillhandahålla en enhetlig och väl fungerande teknisk plattform för denna dialog skulle man kunna få effektivitets- och samordningsvinster. Denna aktör skulle särskilt ta hänsyn till att plattformen är attraktiv och funktionell även för unga medborgare. Ge en lämplig aktör i uppdrag att ta fram en enhetlig och väl fungerande plattform för medborgardialog som erbjuds Sveriges kommuner. Låt samma aktör erbjuda metodstöd till kommunerna i deras arbete med medborgardialogen.

Utveckla metodmaterial för medborgardialog genom IKT som kan användas i skolan

Unga är en grupp som i lägre grad än andra är delaktiga i politiken på såväl nationell som kommunal nivå. Ett klokt användande av IKT kan fungera som ett medel för att öka ungas delaktighet och minska det politiska utanförskapet. Ungdomsstyrelsen ser stora vinster i att skolan inom undervisningen låter elever bekanta sig med och praktiskt pröva att använda den modell för medborgardialog som existerar i den egna kommunen. En funktionell och attraktiv IKT-baserad plattform för medborgardialog kan användas som en praktisk skola i demokrati och fungera som inkörsport för unga på den kommunpolitiska arenan. Det kan praktiskt handla om att formulera förslag till åtgärder, ställa frågor eller delta i diskussion med andra kommuninvånare. Ge en lämplig aktör i uppdrag att utarbeta ett metodmaterial och att erbjuda metodstöd till skolor i hur man kan arbeta med kommunens IKT-baserade medborgardialog som en integrerad del av undervisningen i samhällskunskap eller andra lämpliga ämnen.

Bygg upp en kunskapsbank med goda exempel på inflytandearbete

Unga är en grupp som är svagt representerad i kommunpolitiken. För unga under 18 år är detta särskilt tydligt eftersom de saknar rösträtt. De som är 18 år och äldre kan dock även de anses vara svagt representerade då de både är en grupp som i lägre grad än andra deltar i politiken och då de har få kommunala förtroendeuppdrag. Unga är också en av de grupper i samhället som har särskilt svårt att göra sin röst hörd. Det kan därför finnas goda skäl för kommunerna att skapa ökade kontaktytor just mot de unga kommuninvånarna i syfte att öka kunskapen om vilka särskilda behov och önskemål som finns inom denna grupp. I Sveriges kommuner finns flera exempel på verksamheter där IKT används i syfte att låta ungdomsgruppen komma till tals och förbättra kommunala beslutsfattares uppfattning om ungas behov och önskemål. Ge en lämplig aktör i uppdrag att skapa en kunskapsbank som samlar goda exempel på hur kommuner kan arbeta med IKT i syfte att öka kunskapen om ungas behov och önskemål. Ge samma aktör i uppdrag att erbjuda metodstöd.

7. Referenser och källförteckning

7.1 Litteratur

- Blomdahl, U & Claeson, Å. (1989). *Fritidsgården - dess besökare och framtid*. Stockholm: Fritid Stockholm.
- Ekman, T. (2007). *Demokratisk kompetens: Om gymnasiet som demokratiskola*. Göteborg: Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Fritzell C. (2003). *Pedagogisk praktik som demokratiska samtal*. 2Växjö: Växjö universitet, Institutionen för pedagogik.
- Jordan T. & Andersson P. (2007) *Fritidsgården – en plats för samhällsbyggande?* Göteborg: Tryggare och mänskligare Göteborg.
- Persson, A. (2006). *Leisure in Adolescence: Youths' activity choices and why they are linked to problems for some and not others*. Örebro Studies in Psychologi 10.
- Statistiska centralbyrån (2008). *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007 – En rapport om politikerantal och representativitet*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Sveriges kommuner och landsting (2009a). *Valdeltagande bland förstagångsväljare*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Sveriges kommuner och landsting (2009b). *11 tankar om medborgardialog i styrning*. Stockholm, SKL.
- Sveriges kommuner och landsting (2009c). *Faktablad nr 5 – Medborgarbudget*. Stockholm. Projekt medborgardialog, SKL.
- Trondman, M. (2003). *Kloka möten: om den praktiska konsten att bemöta barn och ungdomar*. Stockholm: Studentlitteratur
- Ungdomsstyrelsen (2007a). *Unga med attityd. Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2007*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2007b). *Skolval 2006 – Ungdomsstyrelsens slutrapport*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2008a). *Ung idag 2008. En beskrivning av ungdomars villkor*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2008b). *Demokrati och mänskliga rättigheter – Svenska folkets kunskap och erfarenheter*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2008c). *Mötesplatser för unga*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2009). *Ungdomsstyrelsens årsredovisning för budgetåret 2008*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

7.2 Internetkällor

<http://demgames.org>

Engelsk webbplats med exempel på demokratispel

www.bromolla.se

Bromölla kommun

www.barbrobetalare.se

Kungsbacka kommun, plattform för ungdomsinflytande

www.botkyrka.se

Botkyrka kommun

www.botkyrka.se/e-dialog

Botkyrka kommun, ingång till e-dialog

www.buuf.se

Ungdomsfullmäktige i Botkyrka

www.demo-net.org

Forskarnätverk kring frågor om e-deltagande

www.epet-malmo.public-i.tv/

Malmö stad, Malmöinitiativet

www.gnosjo.se/projektochsamarbeten

Gnosjö kommun, medborgarpanel
/medborgarpanel

www.huddinge.se/Startsida-WebbDialogen

Huddinge kommun

www.lj.se/medborgarpanel

Jönköpings läns landsting, medborgarpanel

www.lulea.se/forinvanare/ungdom/majbrittnu

Luleå kommun, ungdomslots på internet

www.majbritt.nu

Luleå kommun, ungdomslots på internet

www.malmo.se/servicemeny/paverka

Malmö stad, portal för medborgardialog

www.mora.se/ung.html

Mora kommun: dokumentation av demokratidag 2008-10-23

www.orebro.se/4561.html

Örebro kommun, om medborgarbudget

www.participatorybudgeting.org.uk

Webbplats om medborgarbudget i Storbritannien.

www.svenljunga.se/kommunen/panelev

Svenljunga kommun, ungdomspanel

www.uddevalla.se

Uddevalla kommun

www.uddevalla.se/uddevalla/politikochpaverkan

Uddevalla kommun, portal för medborgardialog

www.umea.se/tycka

Umeå kommun, plattform för ungdomsinflytande

www.ungisundsvall.se

Sundsvalls kommun, ungdomsportal

www.vasteras2026.se

Västerås stad, projekt Västerås 2026

www.vvk.ee/engindex.html#0002

Estländsk officiell webbplats för hantering av allmänna val

www.youtube.com/watch?v=t-oAl6xz5d4&feature

Film inspelad i videobås i samband med Västerås 2026

7.3 E-post och telefonkontakter

E-postsvar från Elinor Sundén, demokratihandläggare, Jönköpings läns landsting, 2009-02-03

E-postsvar 2009-02-05 från Julia Runesson, planerare, Örebro kommun

E-postsvar från Lena Lie, ungdomsombud, Umeå kommun, 2009-02-25.

E-postsvar från Camilla Sjögren, ungdomssamordnare, Kungsbacka kommun, 2009-03-02.

E-postsvar från Maria Palo, utvecklingskontoret, Luleå kommun, 2009-03-09.

Telefonintervju med Christian Bagan, kommunsekreterare, Gnosjö kommun, 2009-03-18.

7.4 Statistiska källor

Statistiska centralbyrån (2009). Demokratidatabasen. (www.demokrati.scb.se).

Bilagor

- Bilaga 1. Regeringsuppdraget
- Bilaga 2. Kommunenkät och brev
- Bilaga 3. Inventering av urval till fokusgrupper
- Bilaga 4. Förteckning över deltagare fokusgrupper
- Bilaga 5. Manual för fokusgrupper

REGERINGEN

Bilaga 1

Regeringsbeslut 4

2007-12-06

IJ2007/3346/UNG

IJ2007/1011/UNG (delvis)

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Ungdomsstyrelsen

Box 17801

118 94 STOCKHOLM

Uppdrag till Ungdomsstyrelsen att främja lokalt ungdomsinflytande

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Ungdomsstyrelsen att kartlägga de former för ungdomsinflytande som finns lokalt (exempelvis ungdomsråd, ungdomsparlament, ungdomslotsar, medborgarförslag osv.), analysera framgångsfaktorer och utvecklingsmöjligheter i det lokala arbetet samt sprida goda exempel på hur kommuner och landsting kan arbeta framöver för att främja ungas inflytande. Ungdomsstyrelsen ska också stödja ett fortsatt nätverksbyggande mellan relevanta lokala aktörer som arbetar med ungas inflytande.

I arbetet ska Ungdomsstyrelsen särskilt uppmärksamma goda exempel på hur inflytande kan främjas bland ungdomar i utanförskap och som i lägre utsträckning än andra deltar i den demokratiska processen. Eventuella skillnader i deltagande mellan unga kvinnor och unga män ska analyseras och goda exempel på arbete för att främja deltagande av både unga kvinnor och unga män ska identifieras. Myndigheten ska också undersöka hur den nya informations- och kommunikationstekniken används för att främja ungas inflytande lokalt och ge förslag på hur detta arbete kan utvecklas.

Uppdraget ska genomföras i samråd med Barnombudsmannen, Sveriges Kommuner och Landsting, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer, Sveriges ungdomsråd och andra relevanta aktörer.

Ungdomsstyrelsen får disponera 500 000 kronor för uppdraget. Medlen utbetalas av Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) efter rekvisition från Ungdomsstyrelsen senast den 14 december 2007. 250 000 kronor ska belasta utgiftsområde 17 anslaget 29:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet, anslagsposten 7 Till regeringens disposition.

250 000 kronor ska belasta utgiftsområde 1 anslaget 46:1 Allmänna val och demokrati, anslagsposten 3 Demokrati.

Uppdraget ska slutföras senast den 31 december 2008. Medel som inte har förbrukats för avsett ändamål den 31 januari 2009 ska återbetalas till Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet).

Ungdomsstyrelsen ska senast den 31 juli 2008 lämna Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) en skriftlig delrapport och senast den 31 mars 2009 en slutrapport om hur uppdraget har genomförts. Rapporterna ska innefatta en analys av de insatser Ungdomsstyrelsen har genomfört samt vilken utveckling och vilka resultat som kan konstateras utifrån insatserna. Vidare bör Ungdomsstyrelsen ange eventuella problem i arbetet. I slutrapporten ska myndigheten också belysa behovet av eventuellt ytterligare åtgärder. Kostnaderna för de olika insatserna samt Ungdomsstyrelsens administrativa kostnader ska också redovisas i slutrapporten.

Bakgrund

Ungdomsstyrelsen har som en av sina huvuduppgifter att stödja kommunerna i deras ungdomspolitiska arbete. Ungdomsstyrelsen gavs i regleringsbrevet för 2007 i uppdrag att, i dialog med relevanta aktörer, utarbeta förslag till hur Ungdomsstyrelsen kan arbeta för att involvera kommunerna närmare i implementeringen av EU:s gemensamma ungdomspolitiska mål samt den europeiska ungdomspakten.

Uppdraget redovisades i rapporten "Från EU-politik till lokala initiativ – hur den europeiska ungdomspakten och EU:s ungdomspolitiska mål kan förverkligas lokalt" (IJ2007/1011/UNG). I rapporten konstaterades bland annat att antalet kommuner med forum för ungdomsinflytande tenderar att minska något och att två tredjedelar av alla unga upplever att de har små eller inte några möjligheter att påverka den lokala politiken. Vidare finns ingen systematisk kunskap om kvaliteten på de lokala inflytandeforum som finns. Mot bakgrund av detta redovisade Ungdomsstyrelsen ett antal förslag på åtgärder för att stärka ungas inflytande på den lokala nivån.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2008 sin intention att vidta insatser inom ramen för ungdomspolitiken i syfte att öka ungdomars möjligheter till inflytande och deltagande i samhället. Regeringen underströk också betydelsen av IT som verktyg för dialog, framförallt bland unga. Därför aviserades en satsning med början hösten 2007 på utveckling av möjligheterna till insyn och inflytande med stöd av IT.

Skälen för regeringens beslut

Att främja ungas inflytande och delaktighet i samhällslivet är ett av de två övergripande målen för den svenska ungdomspolitiken och också ett av de gemensamma målen inom det ungdomspolitiska samarbetet i EU. Vidare är målet för politikområdet Demokrati en levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks och de mänskliga rättigheterna respekteras. Det är inte bara en rättighet för unga att delta i beslut som rör deras vardag utan också viktigt att ungas kunskaper, synpunkter och erfarenheter tas tillvara som en resurs i de demokratiska processerna. En av regeringens mest prioriterade frågor är att bryta utanförskapet i samhället. Det är särskilt angeläget att barn och ungdomar inte ska växa upp i utanförskap.

Det aktuella uppdraget ska genomföras som ett led i arbetet i förhållande till de övergripande målsättningarna för regeringens ungdoms- respektive demokratipolitik enligt budgetpropositionen för 2008.

På regeringens vägnar

Nyamko Sabuni

Lena Jutdal

Kopia till

Integrations- och jämställdhetsdepartementet/Administrativa enheten
 Integrations- och jämställdhetsdepartementet/Demokratienheten
 Integrations- och jämställdhetsdepartementet/Jämställdhetsenheten
 Barnombudsmannen
 Sveriges Kommuner och Landsting
 Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer
 Sveriges Ungdomsråd

Bilaga 2

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

Dnr 514-1518/08

Hej!

Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga de former av ungdomsinflytande som finns i landets kommuner, analysera framgångsrika metoder och undersöka vilka utvecklingsmöjligheter som kan finnas. Som ett led i detta arbete har vi utformat en enkät som syftar till ovan nämnda kartläggning av inflytandeforum för unga. Enkäten har skickats till ett urval av landets kommuner där er kommun ingår. Det är frivilligt att besvara enkäten men vi hoppas att ni vill besvara denna enkät om hur det ser ut i just er kommun och därigenom bidra till en samlad bild och ökad kunskap om ungas möjligheter till delaktighet och inflytande.

Materialet som samlas in kommer att användas som underlag för den rapport som Ungdomsstyrelsen ska överlämna till regeringen i mars nästa år.

Vi ber er att svara snarast möjligt.

För frågor kontakta:

Berit Israelsson

e-post: berit.israelsson@ungdomsstyrelsen.se

tfn: 08-566 219 58 eller 070-566 63 29.

Vänliga hälsningar

Berit Israelsson

Enkät

Finns det inflytandeforum för unga i er kommun?

☐

Ja. Om ni svarat **Ja**, fyll i kommunens forum/verksamheter för ungdomsinflytande i nedanstående tabell.

☐

Nej. Om ni svarat **Nej**, var vänlig fyll i kontaktuppgifter i slutet av enkäten och skicka svaret till:
berit.israelsson@ungdomsstyrelsen.se

Exempel på forum / verksamheter kan vara aktiviteter som:

- genomförs någon gång per år (till exempel återkommande ungdomsparlament/demokratidagar/rådslag/paneler)
- genomförs kontinuerligt (till exempel ungdomsråd/dialogformer för unga/beslutfattare)
- ansvarar och driver någon verksamhet som anknyter till lokal demokrati och inflytande för unga (till exempel brukarråd/arrangemang).

Tänk på att besvara enkäten utifrån hela den kommunala organisationens olika sakområden/förvaltningar. *Exkludera dock elevråd/skolkonferenser i enkäten.* De är lagstadgade och finns inrättade i samtliga grund- och gymnasieskolor.

	Verksamhet 1	Verksamhet 2	Verksamhet 3	Verksamhet 4	Verksamhet 5
Namn på forum/verksamhet					
Beskriv verksamheten i korthet. Vad gör man?					
Beskriv kontakten mellan unga i verksamheten och politiker/tjänstemän i kommunen					
Beskriv verksamhetens huvudmål					
Andra mål med verksamheten					
Är verksamheten avsedd för någon särskild grupp av unga?					
Deltar någon särskild grupp av unga i verksamheten (t.ex. ålder eller kön)?					

Övrigt som du vill tillägga om hur man kan arbeta för att öka ungas inflytande:

Kontaktuppgifter:

Namn på dig som fyllt i enkäten:

Arbetar som:

e-post:

Telefon:

Tack för att du besvarat våra frågor

Tillfrågade aktörer angående framgångsrikt arbete för ungas inflytande i kommuner

Internt på Ungdomsstyrelsen:

Satsningen för förebyggande och främjande ungdomsarbete, Karen Austin, Gerard Holmberg, Barbro Kristiansson, Torgny Sandgren,
Internationella enheten, Lotta Jarvenius-Rössner, Stefan Holmgren, Ellen Gosdoun, Roger Johansson, Anna Lind, Emmy Bornemark
Enheten för nationell och kommunal ungdomspolitik, Maria Nyman, Per-Uno Frank, Jonas Larsson-Thörnberg, Magnus Björkström

Sveriges kommuner och landsting

Carl Nathansson
Lena Langlet
Kjell-Åke Eriksson
Elisabeth Ljungberg (även forskningskoordinator för Nordbuk och verksam vid Mittuniversitetet)

Barnombudsmannen

Lena Nyberg
Charlotte Palmstierna
Kenneth Ljung
Tove Rinnan

Sveriges ungdomsråd

Mimmi Eriksson
Theresia Silander Hagström
Silvia Kakembo

LSU

Per Ohlsson

DemokratiAkademin

Åse Richard
Anette Dalqvist

Trialog

Ove Strand

Kreativiteter

Anders Holmberg

Nätverk

NUNI nätverket, Lena Lück, Peter Juterot
Nätverk regional utveckling, Peter Möller
Ungdomssamordnare i Dalarna, Cecilia Malm, Yvonne Wallin
Nätverk regional utveckling, Peter Waara, Jacob Käll
Elevinflytande i Dalarna och Västmanland, Birger Touminen
Nätverk för systematiskt kvalitetsarbete, KEKS, Jonas Agdur

Lätting region Gävle, Ninni Berggren Magnusson

Nätverk för samhällskunskapslärare, Leif Jarlén

Regioner och kontaktpersoner

utifrån Ungdomsstyrelsens satsning

Förebyggande och främjande ungdomsarbete

Göteborgsregionen, Torbjörn Forkby
Västerbotten, Sophie Nyblom
Västernorrland, Åsa Caesson-Nordin
Norrbotten kommunförbund, Jim Broström
Kalmar regionförbund, Charlotte Gustafsson
Jönköpings län, Anders Ströberg
Skånerregionen, Inga Gustafsson

Deltagare

Fokussamtal i Kalmar och Stockholm 2008

Politiker

Carin Berggren, ordf. fritidsnämnden,
Jönkings kommun

Torsten Bergstedt /ordf. skolenämnden,
Kristinehamns kommun

Bertil Almgren, ordf. gymnasienämnden samt ledamot i FRIS
Skellefteå kommun

Peter Helander, KS-ordförande,
Mora kommun

Ingvar Henriksson, politiker
Ludvika kommun, ordf. kultur- och fritidsnämnden

Chefstjänstemän

Ylva Millback, fritidsdirektör,
Jönköpings kommun

Berith Markstedt, områdeschef fritidsgårdar
Skellefteå kommun

Stefan Linde, skolchef,
Mora kommun

Sune Westberg, ungdomsavdelningen
Örnsköldsviks kommun

Lars-Ove Johansson, ungdomschef,
Sundsvalls kommun

Reidun Westman, kulturchef,
Kristinehamn kommun

Kerstin Olofsson, fritidschef
Mörbylånga kommun

Tjänstemän

Emma Gustavsson, folkhälsosamordnare,
Borgholms kommun

Tommy Svensson-Pöder, fritidsgårdsföreståndare,
Hultsfreds kommun

Mattias Andersson, samordnare folkhälso- och förebyggande frågor,
Nybro kommun

Jytte Rüdiger,
Astrid Lindgrens hembygd,

Sophia Sundlin, ungdomsombud,
Kalmar kommun

Maria Norberg, fritidsgårdsföreståndare,
Oskarshamns kommun

Åke Nyström, ungdomssamordnare,
Mora kommun

Faton Lushaku, ungdomssamordnare,
Linköpings kommun

Anette Forss, fritidsgårdsföreståndare,
stadsdelen Anderstorp, Skellefteå kommun

Lisa Svensson, ungdomssamordnare,
Ludvika kommun

Åsa Askerskär, ungdomssamordnare,
Kristinehamn kommun

Lotta Johansson, tjänsteman
Stadsdelen Älvsborg, Göteborgs kommun

Mona Harr-Ströhlein, demokratisamordnare,
Sundsvalls kommun

Tomas Sass, utvecklingsledare för fritidsområdet,
Nacka kommun

Susanne Nord, BUN handläggare,
Nacka kommun

Hugo Raneås, elevombud gymnasieskolorna,
Jönköpings kommun

Cecilia Malm, projektledare Ung Kraft
Region Dalarna

Johan Engdahl, tjänsteman
Regionförbundet Kalmar

Ungdomar

Erica Vasilieva,
Anderstorp, Skellefteå kommun

Hedvig Staaf,
Skellefteå kommun

Maria Gustafsson-Niså,
Mora ungdomsråd

Rubina Muliqi,
Mora ungdomsråd

Amanda Wikström,
Ludvika kommun

Johanna Karlsson, ordförande Ungdomsforum
Kristinehamns kommun

Katarina Wärmark,
Haninge kommun

Elin Castlin,
Haninge kommun

Gustav Johansson
Sveriges ungdomsråd

Theresia Silander Hagström
Sveriges ungdomsråd

Lotta Åberg
Sveriges ungdomsråd

Anna Mårtensson
Sveriges ungdomsråd

Malin Björhagen
Sveriges ungdomsråd

Cecilia Bengtsson
Haninge ungdomsråd

Manual för fokusgruppsamtal Inflytandeuppdrag 2008

Presentationsrunda

Instruktion

- Vi kommer att samtala utifrån ett fåtal tematiska frågeställningar.
- Utgå från ditt uppdrag och dina personliga erfarenheter och tankar.
- Låta andra inspirera och fyll på med sådant som du själv kommer på när någon annan säger något.
- Det finns inget rätt eller fel
- Om du inte får ordet direkt skriv ned vad du vill säga så att du inte tappar det och gå tillbaka när du får ordet.

Frågor

- Personlig erfarenhet av framgångsrikt exempel på ungas delaktighet och inflytande?
- Former och syfte med delaktighet och inflytande för unga
 - Syftet med ungas delaktighet och inflytande?
 - Olika typer av verksamheter/forum?
- Framgångsfaktorer – vad krävs? viktiga förutsättningar?
 - Uppdrag, Organisation
 - Resurser , kontinuitet
 - Samarbete/samverkan – internt/externt
 - Kunskap, information, kommunikation

© Ungdomsstyrelsen 2009:4

ISSN 1651-2855

ISBN 978-91-85933-15-0

projektledare **Berit Israelsson**

språkgranskning **Ingrid Bohlin**

omslag **Christián Serrano**

tryck **Fritzes**

distribution **Ungdomsstyrelsen,**

Box 17801, 118 94 Stockholm

webbplats **www.ungdomsstyrelsen.se**

e-post **info@ungdomsstyrelsen.se**

tfn **08-566 219 00**, fax **08-566 219 98**

UNGDOMSSTYRELSEN

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor.
Vi ger stöd till föreningsliv och kommuner samt till internationellt samarbete.

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-690 91 90 Fax 08-690 91 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISBN 978-91-85933-15-0 ISSN 1651-2855